

JERZY M. GUTOWSKI

OCENA STANU POZNANIA KÓZKOWATYCH (*COLEOPTERA*:
CERAMBYCIDAE) PARKÓW NARODOWYCH I REZERWATÓW
PRZYRODY W POLSCE *THE REVISION OF KNOWLEDGE OF THE *CERAMBYCIDAE* (*COLEOPTERA*)
IN POLISH NATIONAL PARKS AND NATURE RESERVES ON THE
BACKGROUND OF THE *CERAMBYCIDAE* OF POLAND

I. WSTĘP

Poznanie kózkowatych parków narodowych i rezerwatów przyrody w Polsce jest nierównomierne. Niektórym z przyrodniczych obiektów chronionych poświęcono oddzielne opracowania: Pieniński Park Narodowy — Strojny (1968), Wielkopolski Park Narodowy — Gutowski (w 1984); inne, z wyjątkiem Babiogórskiego Parku Narodowego, gdzie dokładnie opracowano wszystkie chrząszcze (Pawłowski 1967), badane były fragmentarycznie, przy okazji ogólniejszych opracowań entomologicznych. Natomiast większość rezerwatów przyrody nie doczekała się dotąd żadnych badań tej grupy owadów. W niniejszym opracowaniu uwzględniono też rezerwaty projektowane. Rezerwaty przyrody znajdujące się na obszarze parków narodowych nie były traktowane oddzielnie, ale włączono je do tych obiektów chronionych, na terenie których się znajdują. Nadmienić należy, że doniesienia o *Cerambycidae* wielu parków narodowych i rezerwatów przyrody pochodzą z XIX wieku i wymagają potwierdzenia.

Obecne opracowanie jest próbą zebrania wszystkich wiadomości publikowanych dotyczących omawianego tematu oraz w przypadkach, gdy autor dysponował oryginalnymi danymi — uzupełnienia tych informacji. W przypadku obszarów chronionych przygranicznych (parki narodowe: Babiogórski, Białowieski, Karkonoski, Pieniński, Tatrzański; rezerwat: Śnież-

* Od złożenia pracy do druku (1982) do opublikowania ukazało się kilka publikacji uzupełniających poznanie *Cerambycidae* niektórych obiektów chronionych.

nik Kłodzki) wykorzystano także częściowo informacje z piśmiennictwa dotyczącego czechosłowackiej bądź rosyjskiej części danego obiektu.

Odnosnie do danych literaturowych, za gatunki należące do fauny określonego obiektu uznano również te, co do których brak jest precyzyjnego umiejscowienia i z tego względu mogły być one znalezione zarówno w samym obiekcie chronionym, jak i w najbliższym jego otoczeniu. Dotyczy to szczególnie starych prac niemieckich. Wychodzono przy tym z założenia, że w środowisku w miarę jednorodnym i przy braku określonych barier uniemożliwiających przemieszczanie się kózek, fauna najbliższego otoczenia parku narodowego czy rezerwatu przyrody jest identyczna z fauną jego wnętrza.

Autor ma nadzieję, że opracowanie to, zbierające wiele rozproszonych wiadomości i systematyzujące zagadnienie, ułatwi dalszą szczegółową eksplorację kózkowatych parków narodowych i rezerwatów przyrody przyszłym badaczom tego problemu.

Za udostępnienie własnych materiałów autor składa serdeczne podziękowania Panom: L. Buchholzowi (Góra Sobótka — Śląza), M. Gracjuszowi (Pieniński Park Narodowy), J. Ługowojowi (Gorczański Park Narodowy, Słowiński Park Narodowy), M. i P. Stachowiakom (Karkonoski Park Narodowy), P. Stachowiakowi (Babiogórski Park Narodowy, Las Łęgowy w dolinie Pomianki, Śnieżnik Kłodzki).

II. WYNIKI BADAŃ I Dyskusja

Cerambycidae stwierdzono dotąd w 65 rezerwach przyrody oraz we wszystkich parkach narodowych (tab. I a, Ib, ryc. 1). Rezerwy te (wg stanu na dzień 31 XII 1975 r. — Czubiński i in. 1977) stanowią 4,68% powierzchni wszystkich rezerwatów w Polsce (tab. II). Jest to bardzo niski procent, nie odpowiadający potrzebom właściwej i racjonalnej ochrony przyrody, tym bardziej że powierzchnia rezerwatowa w Polsce (łącznie z projektowanymi obiektami) wynosi zaledwie około 0,44% pow. kraju. Udowodniono już niejednokrotnie (Witkowski 1974, Dąbrowski 1980, Gutowski 1982, i in.), że jedynie ochrona rezerwatowa zapewnia przetrwanie ginącym gatunkom owadów. Niedostateczność badań nad *Cerambycidae* w rezerwach przyrody dobrze obrazuje zestawienie (w poszczególnych typach) liczby wszystkich rezerwatów z liczbą obiektów, z których posiadamy informacje o tej rodzinie chrząszczy. I tak: rezerwy leśne — na ogólną liczbę 435 tylko w 37 badano kózkowate, florystyczne — (odpowiednio) 46 i 4, kserotermiczne — 57 i 7, faunistyczne — 104 i 1, przyrody nieożywionej — 96 i 3, krajobrazowe — 141 i 13.

Zbyt mały nacisk kładzie się na charakterystykę zoologiczną projektowanych do ochrony biocenoz. A jeżeli już przytacza się dane odnośnie do ich fauny, to najczęściej wiadomości te ograniczają się do ssaków, ptaków, ewentualnie innych grup dużych zwierząt, a bardzo rzadko dotyczą owadów. Z drugiej strony brak również badań dotyczących owadów czy też ich poszczególnych grup systematycznych w utworzonych już obiektach o randze rezerwatu. Nieco lepiej przedstawia się sytuacja w parkach narodowych,

TABELA 1a

Zestawienie gatunków *Cerambycidae* wykazanych z parków narodowych i rezerwatów przyrody w Polsce. Układ według obiektów chronionych (numery z gwiazdką oznaczają oryginalne dane; p — rezerwy projektowane)

List of *Cerambycidae* species found in national parks and nature reserves in Poland. The order of table according to protected objects (* — original data; p — reserves under project)

1 Numer obiektów Number of objects	2 Parki narodowe i rezerwy przyrody National parks and nature reserves	3 Powierzchnia chronionych obiektów Area of protected objects ha	4 Kategorie obiektów Category of objects	5 Gatunki <i>Cerambycidae</i> (numery z tabeli 1b) Species of <i>Cerambycidae</i> (numbers from table 1b)	6 Liczba gatunków Number of species
1	Babiogórski Park Narodowy	1 727		2, 3, 5*, 7*, 11-14, 15*, 16, 20, 21, 23-25, 32, 33, 35, 36*, 37, 38, 44, 47, 48, 49, 51, 55, 57*, 59*, 60, 64, 67-70, 73, 79, 80, 84, 94, 95, 97, 100, 110, 113, 120, 121, 131, 132, 136, 143, 148, 149, 156*	6
2	Białowiecki Park Narodowy	5 069		2*, 3*, 5*, 7*, 10, 12*, 17, 18, 20*, 23, 28*, 30, 32*-36*, 38, 41*-44*, 45, 46*, 48*, 50*, 52, 53*, 55*-57*, 58, 60*, 65*, 67*, 69*, 70, 71, 75*, 78, 80*, 84, 87, 88, 91*-94*, 97, 102, 105*, 106, 108, 110, 112-115, 117, 118*, 119*, 121*, 125*, 126, 127*-130*, 135, 136*, 140*, 144, 148*, 150, 151, 154*, 157, 159	54
3	Bieszczadzki Park Narodowy	5 725		3*, 5*, 9, 10, 12, 21*, 33*, 36*, 38*, 44*-46*, 49*, 55*, 57*, 58*, 59, 71-73, 132, 148	78
4	Gorceński Park Narodowy	5 908		2, 3, 5*, 7*, 12*, 14*, 15*, 20*, 21*, 28*, 33*, 35*, 36*, 38, 44*, 48*-50*, 55*, 57*, 64, 65, 67*, 69, 70*, 79*, 80*, 82*, 84*, 93, 94, 98, 100, 113, 121*, 129*, 136*, 148*, 155*, 156*	22
5	Kampinoski Park Narodowy	21 894		26-28, 32, 50, 62, 78, 80, 115, 116, 125, 147, 151, 152, 160	40
6	Karkonoski Park Narodowy	5 564		2-5, 7, 10-12, 14*, 15*, 20, 21, 26, 28*, 30, 32, 33*, 35*, 36*, 38*, 41, 44*, 45*, 47, 48*, 49, 52, 55, 57*, 58, 59, 61, 64, 67-70, 73, 75, 77, 79-81, 85, 94, 95, 97, 100, 113, 117, 120, 121, 128, 129, 131, 140, 141, 143, 144, 148*, 149, 151, 153, 154, 156	15
7	Ojcowski Park Narodowy	1 571		2, 3, 5, 7, 9, 12, 15, 20, 21, 28-30, 33, 36, 38, 48, 55, 67-70, 72, 74, 79-81, 94, 95, 103, 105, 128, 135, 136, 144, 149, 153, 156, 157, 165	65
					39

1	2	3	4	5	6
8	Pieniński Park Narodowy	2 314		2, 3, 5, 7, 12*, 13, 14, 15*, 16, 20, 21, 28, 30, 32, 33, 35, 36*, 38, 41, 42, 44-49, 53, 55, 57, 58, 59*, 60, 62, 64, 65, 67, 69, 70, 73-75, 79-81, 84, 88, 90, 93-95, 98, 100, 103-105, 109, 110, 113, 120-122, 129, 133-136, 143, 148-150, 155, 156, 159*	73
9	Roztoczański Park Narodowy	4 800		1-3, 5, 7, 10, 12, 30, 33, 38*, 39, 42, 44, 45*, 48, 57, 60, 65, 70, 71, 73, 80, 81, 84, 96, 97, 102, 105, 108, 114, 122, 128, 135-137, 139, 142, 143, 147, 149, 151, 153, 156, 158, 161, 164 7, 48, 57, 65, 70, 94, 118, 135, 149	46
10	Słowiński Park Narodowy	18 069		1-3, 5, 7, 36, 42, 48, 53, 55, 57, 68, 73, 84, 93, 100, 113, 116, 121, 128, 131, 133, 135, 136, 142	9
11	Świętokrzyski Park Narodowy	6 046		2, 3*, 4-6, 7*, 11-14, 15*, 16, 18-21, 23-25, 30-33, 35-38, 40, 44, 46-50, 54, 55, 57*, 59*, 63, 67-69, 71-73, 80*, 84*, 88, 89, 92-95, 110, 112, 113, 116, 120-122, 129, 133, 136, 155	25
12	Tatrański Park Narodowy	20 800		1, 2, 5-8, 10, 18, 28-30, 32, 33, 35, 38, 39, 41, 44, 47, 55, 57, 59, 60, 63-66, 69-71, 75, 79-81, 84, 89, 94, 96-98, 100-102, 104-106, 108, 110, 116, 118, 128-130, 135, 136, 140, 141, 143-145, 147-149, 151, 156-158, 162, 163	64
13	Wielkopolski Park Narodowy	5 227		2, 5, 44, 58, 64, 70-72, 100, 101, 114, 118, 121, 136	69
14	Woliński Park Narodowy	4 808			14
15	Buczyna w Cyrance na Płaskowyżu Kolbuszowskim	20,1	Leśne Forest	136	1
16	Bukowa Kalenica w Górach Sowich	28,0	Chroniące typy lasu i zespoły	4, 5, 100, 132, 136, 148	6
17	Czeszewo	23,7	leśne	5, 6, 33, 71, 97, 101, 115, 136, 147	9
18	Darżlubskie Buki	27,1	leśne	5, 67*, 100, 114*	4
19	Dębina (woj. tarnowskie)	13,1	Established to protect types of forest and forest associations	2, 5, 6, 28, 32, 33, 38, 41, 42, 44, 47, 52, 55, 57, 97, 102, 115, 136, 144, 148	20
20	Gibiel	28,5	forest and forest associations	2, 5-7, 32, 33, 36, 38, 41, 55, 57, 65, 71, 80, 94, 102, 111, 118, 129, 136, 148	21
21	Kadyński Las	8,2		5, 114, 136	3
22	Koto	3,1		28, 33, 38, 41, 47, 55, 81, 113, 116, 125, 136, 153	12
23	Las łęgowy w dolinie Pomianki	6,0		27*, 28*	2
24	Lasek im. Króla Jana Sobieskiego	113,6		19, 26, 32, 39, 42, 47, 118, 126	8
25	Lipówka	25,0		5-7, 28, 33, 38, 41, 44, 47, 53, 55, 102, 135, 136, 148, 153	16
26	Lubsza	15,9		5, 100, 136	3

1	2	3	4	5	6
27	Madohora	71,8		136	1
28	Murcki	7,0		5, 100, 107, 136	4
29	Muszkowicki Las Bukowy	16,4		5, 83, 100, 136, 149	5
30	Pilsko	15,4		14, 25, 49, 57, 59, 121	6
31	Popień	8,1		147	1
32	Radziądz	6,8		22, 71, 73, 74, 89	5
33	Sokole Góry	216,0		5, 72, 100, 116, 136, 148	6
34	Spała	55,9		30, 47, 65, 134	4
35	Turnica	20,0		12, 14, 15, 21, 49, 58, 59, 73, 108, 113, 120, 121	12
36	Zamkowa Góra	7,6		5	1
37	Źródłiskowa Buczyna	122,2		5, 100, 114, 136, 148	5
38	Buki Wysoczyzny Elbląskiej	92,1	Leśne	5, 114, 136	3
39	Bukowy	8,3	Forest	5, 136, 148	3
40	Dębowo (Sadłowo)	24,7	Chroniące drze- wa na granicy	5, 136, 148	3
41	Doliska	3,4	zasięgu	147	1
42	Jata	335,2	Established to	149	1
43	Lubiaszów	68,8	protect trees at	60	1
44	Molenda	143,0	the limit of their	71	1
45	Niedźwiedzie Wielkie	34,0	ranges	5, 100, 114, 136	4
46	Topór	56,5	Leśne	149	1
47	Bytyńskie Brzęki	14,2	Forest	15, 29, 30, 106	4
48	Cisowa Góra	18,6	Chroniące drze- wa ginące lub	71	1
49	Cisy	20,9	inne interesu- jące drzewa	71	1
50	Cisy Stareopolskie im. Leona Wyczółkowskiego	80,9	Established to	146	1
51	Świnia Góra	50,8	protect extinct- ing and other interesting trees	5, 7, 60, 68, 93, 113, 135, 136	8
52	Białogóra	55,3	Florystyczne	122	1
53	Długosz Królewski (woj. krakowskie)	24,2	Floristic	7, 28, 32, 33, 36, 38, 41, 42, 44, 47, 55, 57, 58, 67, 94, 95, 102, 118, 129, 148, 152	21
54	Góra Tuf	15,7		157	1
55	Winna Góra	0,1		37, 124, 162	3

1	2	3	4	5	6
56	Biała Góra (woj. kieleckie)	11,3	Kserotermiczne	165	1
57	Bielinek	75,6	Xerothermal	1, 2, 5, 7, 8, 20, 22, 28-30, 32, 33, 38, 39, 41, 44, 55, 57, 64-66, 70-72, 75, 76, 80, 81, 84, 86, 94, 95, 97, 100-102, 106, 114, 116, 122, 126-130, 135, 136, 140, 143, 144, 148, 149, 151, 156, 158, 161, 162, 164	58
58	Góra Gipsowa	1,0		141	1
59	Góry Wschodnie	1,8		123, 141	2
60 p	Kalina	1,5		165	1
61	Krzyżanowice	18,0		123	1
62	Skotniki Górne	1,9		123	1
63	Ostie Kormoranów	22,3	Faunistyczne	5	1
			Faunistic		
64 p	Góry Pieprzowe	50,0	Przyrody nieożywionej	123, 149	2
65	Wilcza Góra	1,7	Inanimate nature	141	1
66	Zwieszło	1,7		21*, 33*, 73	3
67	Barania Góra	383,0	Krajobrazowe Landscape	3, 4, 12, 14, 15*, 19, 35, 38, 39, 41, 48, 55, 57, 58, 59*, 67, 73, 79, 81, 100, 121, 132-134, 136, 1, 3, 4*, 28, 31, 49, 68, 160*	25
68	Góra Sobótka — Słęża	142,7		57	8
69	Jar rzeki Raduni	74,3		15	1
70 p	Jaworzyna Krynicka	100,0		100, 136	1
71	Kępa Redłowska	126,9		5, 12, 14, 15, 21, 33, 36, 38, 44-46, 49, 54, 57-59, 67, 71-73, 100, 120, 132, 136, 148, 156	2
72 p	Krzemieniec	2 760,0		2, 5-8, 26, 28, 32, 33, 44, 52, 55, 60, 70, 71*, 75, 88, 89, 97, 99-102, 105-107, 110, 111, 115, 116, 122, 128, 130, 136, 138, 140, 143, 144, 148, 152, 156, 157, 161, 164	26
73	Las Bieleński	130,4		15, 137	44
74 p	Muszyńskie Wzgórze Zamkowe	100,0		5, 22, 38, 67-69, 100, 125, 127, 128, 136, 148, 151	2
75	Panińskie Skąły	6,4		1-3, 4*, 5, 6, 9, 12, 21, 38, 39, 41, 42, 44, 48, 53, 57, 58, 65, 67,	13
76	Parkowe	153,2		70, 87, 94, 99, 100, 129, 135, 136, 143, 148, 149, 156, 158	33
77	Przyłądek Rozewski	12,2		100	1
78 p	Radziejowa	100,0		7*, 15, 73	3
79	Śnieżnik Kłodzki	192,9		3*, 4, 5*, 7, 14*, 15*, 21*, 35, 36*, 38*, 57, 67*, 69, 94*, 113, 153*	16

TABELA Ib

Zestawienie gatunków *Cerambycidae* wykazanych z parków narodowych i rezerwatów przyrody w Polsce. Układ według gatunków *Cerambycidae* [Numery z gwiazdką oznaczają oryginalne dane; układ systematyczny oraz nazwy taksonów *Cerambycidae* wg Lobanova i in. 1981, 1982]

List of *Cerambycidae* species found in national parks and nature reserves in Poland. The order of table according to *Cerambycidae* species [* — original data; the systematic order and names of taxons of *Cerambycidae* according to Lobanov et al. 1981, 1982]

1 Numer gatunku Number of species	2 Gatunek Species	3 Parki narodowe i rezerwaty przyrody (numery z tabeli Ia) National parks and nature reserves (numbers from table Ia)	4 Liczba chronionych obiektów Number of protected objects
1	<i>Ergates faber</i> (L.)	9, 11, 13, 57, 68, 76	6
2	<i>Prionus coriarius</i> (L.)	1, 2*, 4, 6, 7, 8, 9, 11, 12, 13, 14, 19, 20, 57, 73, 76	16
3	<i>Oxymirus cursor</i> (L.)	1, 2*-4*, 6-9, 11, 12*, 67, 68, 76, 79*	14
4	<i>Rhagium bifasciatum</i> (F.)	6, 12, 16, 67, 68*, 76*, 79	7
5	<i>Rhagium mordax</i> (Deg.)	1*-4*, 6-9, 11-14, 16-21, 25, 26, 28, 29, 33, 36-40, 45, 51, 57, 63, 72, 73, 75, 76, 79*	37
6	<i>Rhagium sycophanta</i> (Schrk.)	12, 13, 17, 19, 20, 25, 73, 76	8
7	<i>Rhagium inquisitor</i> (L.)	1*, 2*, 4*, 6-11, 12*, 13, 20, 25, 51, 53, 57, 73, 78*, 79	19
8	<i>Rhamnusium bicolor</i> (Schrk.)	13, 57, 73	3
9	<i>Stenocorus quercus</i> (Goetz)	3, 7, 76	3
10	<i>Stenocorus meridianus</i> (L.)	2, 3, 6, 9, 13	5
11	<i>Pachyta lamed</i> (L.)	1, 6, 12	3
12	<i>Pachyta quadrimaculata</i> (L.)	1, 2*, 3, 4*, 6, 7, 8*, 9, 12, 35, 67, 72, 76	13
13	<i>Brachyta interrogatoris</i> (L.)*	1, 8, 12	3
14	<i>Evodinus clathratus</i> (F.)	1, 4*, 6*, 8, 12, 30, 35, 67, 72, 79	10
15	<i>Carilita virginea</i> (L.)	1*, 4*, 6*, 7, 8*, 12*, 35, 47, 67*, 70, 72, 74, 78, 79*	14
16	<i>Pseudogaurotina excellens</i> (Brancs.)	1, 8, 12	3
17	<i>Acnaeops marginatus</i> (F.)	2	1
18	<i>Acnaeops septentrionis</i> Thoms.	2, 12, 13	3
19	<i>Gnathacmaeops pratensis</i> (Laich.)	12, 24, 67	3
20	<i>Dinoptera collaris</i> (L.)	1, 2*, 4*, 6-8, 12, 57	8
21	<i>Pidonia lurida</i> (F.)	1, 3*, 4*, 6-8, 12, 35, 66*, 72, 76, 79*	12
22	<i>Pedostrangalia revesitia</i> (L.)	32, 57, 75	3

1	2	3	4
23	<i>Pedostrangalia pubescens</i> (F.)		
24	<i>Nivellia sanguinosa</i> (Gyll.)	1, 2, 12	3
25	<i>Corumtila quadrivittata</i> (Gebl.)	1, 12	2
26	<i>Grammoptera abdominalis</i> (Steph.)	1, 12, 30	3
27	<i>Grammoptera ustulata</i> (Schall.)	6, 7, 24, 73	4
28	<i>Grammoptera ruficornis</i> (F.)	5, 23*	2
29	<i>Cortodera numeralis</i> (Schall.)	2*, 4*, 5, 6*, 7, 8, 13, 19, 22, 23*, 25, 53, 57, 68, 73	15
30	<i>Cortodera femorata</i> (F.)	7, 13, 47, 57	4
31	<i>Cortodera holosericea</i> (F.)	2, 6-9, 12, 13, 34, 47, 57	10
32	<i>Pseudovodonia livida</i> (F.)	12, 68	2
33	<i>Alosterna tabacicolor</i> (Deg.)	1, 2*, 6, 7, 9, 13, 14, 19, 20, 24, 53, 57, 73	13
34	<i>Alosterna erythropus ingrata</i> Baeckm.	1, 2*-4*, 6*, 7-9, 12, 13, 17, 19, 20, 22, 25, 53, 57, 66*, 72, 73	20
35	<i>Judolia sexmaculata</i> (L.)	2	1
36	<i>Pachytodes cerambyciformis</i> (Schrk.)	1, 2*, 4, 6*, 8, 12, 13, 67, 79	9
37	<i>Pachytodes erraticus</i> (Dalm.)	1*-4*, 6*, 7, 8*, 11, 12, 20, 53, 72, 79	13
38	<i>Stenurella melanura</i> (L.)	1, 12, 55	3
39	<i>Stenurella bifasciata</i> (Müll.)	1, 2*, 3*, 4, 6*, 7, 8, 9*, 12, 13, 19, 20, 22, 25, 53, 57, 67, 72, 75, 76, 79*	21
40	<i>Stenurella septempunctata</i> (F.)	9, 13, 24, 57, 67, 76	6
41	<i>Stenurella nigra</i> (L.)	12	1
42	<i>Strangalina attenuata</i> (L.)	2*, 6, 8, 13, 19, 20, 22, 25, 53, 57, 67, 76	12
43	<i>Leptura thoracica</i> Creutz.	2*, 8, 9, 11, 19, 24, 53, 76	8
44	<i>Leptura quadrifasciata</i> L.	2*	1
45	<i>Leptura maculata</i> Poda	1, 2*-4*, 6*, 8, 9, 12*-14*, 19, 25, 53, 57, 72, 73, 76	17
46	<i>Leptura mimica</i> Bat.	2, 3*, 6*, 8, 9*, 72	6
47	<i>Leptura aethiops</i> Poda	2*, 3*, 9, 12, 72	5
48	<i>Anastrangalia sanguinolenta</i> (L.)	1, 6, 8, 12, 13, 19, 22, 24, 25, 34, 53	11
49	<i>Anastrangalia dubia</i> (Scop.)	1, 2*, 4*, 6*, 7-12	12
50	<i>Anastrangalia reyi</i> (Heyd.)	1, 3*, 4*, 6, 8, 12, 30, 35, 68, 72	10
51	<i>Anastrangalia sandoeensis</i> (Palm.)	2*, 4*, 5, 12	4
52	<i>Anoplodera rufipes</i> (Schall.)	1	1
53	<i>Anoplodera sexguttata</i> (F.)	2, 6, 19, 73	4
54	<i>Brachyleptura tesseraula</i> (Charp.)	2, 8, 11, 25, 76	5
55	<i>Brachyleptura maculicornis</i> (Deg.)	12, 72	2
		1, 2*-4*, 6-8, 11-13, 19, 20, 22, 25, 53, 57, 67, 73	18

c. d. tab. Ib

1	2	3	4
56	<i>Corymbia varicornis</i> (Dalm.)	2	1
57	<i>Corymbia rubra</i> (L.)	1*–4*, 6*, 8–11, 12*, 13, 19, 20, 30, 53, 57, 67, 69, 72, 76, 79	21
58	<i>Corymbia scutellata</i> (F.)	2, 3*, 6, 8, 14, 35, 53, 67, 72, 76	10
59	<i>Lepturobosca virens</i> (L.)	1*, 3, 6, 8*, 12*, 13, 30, 35, 67, 72	10
60	<i>Necydalis major</i> L.	1, 2*, 8, 9, 13, 43, 51, 73	8
61	<i>Saphanus piceus</i> (Laich.)	6	1
62	<i>Anisarthron barpipes</i> (Schrk.)	5, 8	2
63	<i>Nothorhina punctata</i> (F.)	12, 13	2
64	<i>Aseum striatum</i> (L.)	1, 4, 6, 8, 13, 14, 57	7
65	<i>Arhopalus rusticus</i> (L.)	2*, 4, 8–10, 13, 20, 34, 57, 76	10
66	<i>Arhopalus tristis</i> (F.)	13, 57	2
67	<i>Tetropium castaneum</i> (L.)	1, 2*, 4*, 6–8, 12, 18, 53, 67, 72, 75, 76, 79*	14
68	<i>Tetropium gabrieli</i> Weise	1, 6, 7, 11, 12, 51, 68, 75	8
69	<i>Tetropium fuscum</i> (F.)	1, 2*, 4, 6–8, 12, 13, 75, 79	10
70	<i>Spondylis buprestoides</i> (L.)	1, 2, 4*, 6–10, 13, 14, 57, 73, 76	13
71	<i>Cerambyx cerdo</i> L.	2, 3, 9, 12–14, 17, 20, 32, 44, 48, 49, 57, 72, 73*	15
72	<i>Cerambyx scopolii</i> Fuessly	3, 7, 12, 14, 33, 57, 72	7
73	<i>Rosalia alpina</i> (L.)	1, 3, 6, 8, 9, 11, 12, 32, 35, 66, 67, 72, 78	13
74	<i>Purpuricenus kaehleri</i> (L.)	6, 7, 32	3
75	<i>Aromia moschata</i> (L.)	2, 6, 8, 13, 57, 73	6
76	<i>Axinopalpis gracilis</i> (Kryn.)	57	1
77	<i>Gracilla minuta</i> (F.)	6	1
78	<i>Obrium cantharinum</i> (L.)	2, 5	2
79	<i>Obrium brunneum</i> (F.)	1, 4*, 6–8, 13, 67	7
80	<i>Molorchus minor</i> (L.)	1, 2*, 4*, 5–9, 12, 13, 20, 57	12
81	<i>Molorchus umbellatarum</i> (Schreb.)	6–9, 13, 22, 57, 67	8
82	<i>Molorchus kiesewetteri</i> Muls. et Rey	4*	1
83	<i>Callimellum angulatum</i> (Schrk.)	29	1
84	<i>Hylotripes bajulus</i> (L.)	1, 2, 4*, 8, 9, 11, 12*, 13, 57	9
85	<i>Rhopalopus ungaricus</i> (Herbst)	6	1
86	<i>Rhopalopus spinicornis</i> (Ab.)	57	1
87	<i>Rhopalopus clavipes</i> (F.)	2, 76	2
88	<i>Rhopalopus macropus</i> (Germ.)	2, 8, 12, 73	4
89	<i>Rhopalopus femoratus</i> (L.)	12, 13, 32, 73	4

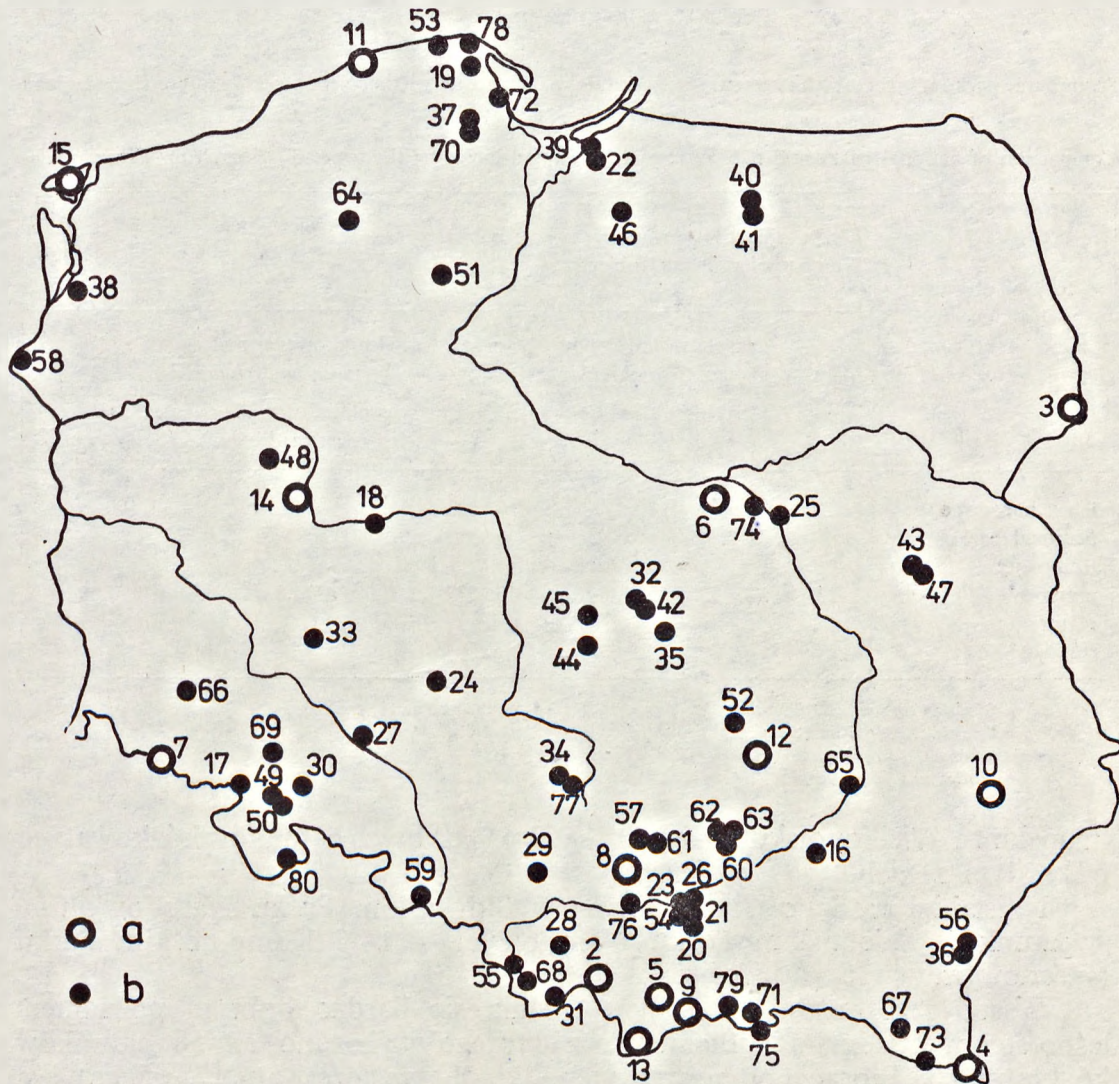
1	2	3	4
90	<i>Pronocera angusta</i> (Kriechb.)		1
91	<i>Leioderus kollari</i> Rdtb.		1
92	<i>Semanotus undatus</i> (L.)		2
93	<i>Callidium coriaceum</i> (Payk.)		6
94	<i>Callidium violaceum</i> (L.)	1, 2*, 4, 6-8, 10, 12, 13, 20, 53, 57, 76, 79*	14
95	<i>Callidium aeneum</i> Deg.	2, 6-8, 12, 53, 57	7
96	<i>Pyrrhidium sanguineum</i> (L.)	9, 13	2
97	<i>Phymatodes testaceus</i> (L.)	1, 2, 6, 9, 13, 17, 19, 57, 73	9
98	<i>Phymatodes glabratus</i> (Charp.)	4*, 8, 13	3
99	<i>Phymatodes alni</i> (L.)	73, 76	2
100	<i>Anaglyptus mysticus</i> (L.)	1, 4, 6, 8, 11, 13, 14, 16, 18, 26, 28, 29, 33, 37, 45, 57, 67, 71-73, 75-77	23
101	<i>Plagionotus detritus</i> (L.)	13, 14, 17, 57, 73	5
102	<i>Plagionotus arcuatus</i> (L.)	2, 9, 13, 19, 20, 25, 53, 57, 73	9
103	<i>Echinocerus floralis</i> (Pall.)	7, 8	2
104	<i>Chlorophorus varius</i> (Müll.)	8, 13	2
105	<i>Chlorophorus herbsti</i> (Brahm)	2*, 7-9, 13, 73	6
106	<i>Xylotrechus antilope</i> (Schönh.)	2, 13, 47, 57, 73	5
107	<i>Xylotrechus arvicola</i> (Oliv.)	28, 73	2
108	<i>Xylotrechus rusticus</i> (L.)	2, 9, 13, 35	4
109	<i>Xylotrechus pantherinus</i> (Sav.)	8	1
110	<i>Cyrtoclytus capra</i> (Germ.)	1, 2, 8, 12, 13, 73	6
111	<i>Clytus tropicus</i> Pänz.	20, 73	2
112	<i>Clytus rhanni</i> Germ.	2, 12	2
113	<i>Clytus lama</i> Muls.	1, 2, 4*, 6, 8, 11, 12, 22, 35, 51, 79	11
114	<i>Clytus arietis</i> (L.)	2, 9, 14, 18*, 21, 37, 38, 45, 57	9
115	<i>Mesosa curculionoides</i> (L.)	2, 5, 17, 19, 73	5
116	<i>Mesosa nebulosa</i> (F.)	5, 11-13, 22, 33, 57, 73	8
117	<i>Monocharmus saltuarius</i> Gebl.	2, 6	2
118	<i>Monocharmus galloprovincialis pistior</i> Germ.	2*, 10, 13, 14, 20, 24, 53	7
119	<i>Monocharmus urussovi</i> (Fisch.)	2*	1
120	<i>Monocharmus sartor</i> (F.)	1, 6, 8, 12, 35, 72	6
121	<i>Monocharmus sutor</i> (L.)	1, 2*, 4*, 6, 8, 11, 12, 14, 30, 35, 67	11
122	<i>Lamia textor</i> (L.)	8, 9, 12, 52, 57, 73	6

c. d. tab. Ib

1	2	3	4
123	<i>Dorcadion scopolii</i> (Herbst)		4
124	<i>Dorcadion holosericeum</i> Kryn.	59, 61, 62, 64	1
125	<i>Oplostia fennica</i> (Payk.)	55	4
126	<i>Anaesthetis testacea</i> (F.)	2, 5, 22, 75	3
127	<i>Pogonocherus hispidulus</i> (Pill.)	2, 24, 57	3
128	<i>Pogonocherus hispidus</i> (L.)	2*, 57, 75	9
129	<i>Pogonocherus fasciculatus</i> (Deg.)	2*, 6, 7, 9, 11, 13, 57, 73, 75	10
130	<i>Pogonocherus decoratus</i> Fairm.	2*, 4*, 6, 8, 12, 13, 20, 53, 57, 76	4
131	<i>Pogonocherus ovatus</i> (Gze.)	2*, 13, 57, 73	3
132	<i>Acanthoderes clavipes</i> (Schrk.)	1, 6, 12	5
133	<i>Acanthocinus reticulatus</i> (Razm.)	1, 3, 16, 67, 72	4
134	<i>Acanthocinus griseus</i> (F.)	8, 11, 12, 67	3
135	<i>Acanthocinus aedilis</i> (L.)	8, 34, 67	11
136	<i>Leiopus nebulosus</i> (L.)	2, 7-11, 13, 25, 51, 57, 76	36
137	<i>Exocentrus lusitanus</i> (L.)	1, 2*, 4*, 7-9, 11-17, 19-22, 25-29, 33, 37-40, 45, 51, 57, 67, 71-73, 75, 76	2
138	<i>Exocentrus adpersus</i> Muls.	9, 74	1
139	<i>Exocentrus stierlini</i> Gangb.	74	1
140	<i>Exocentrus punctipennis</i> Muls. et Guill.	9	5
141	<i>Agapanthia violacea</i> (F.)	2*, 6, 13, 57, 73	5
142	<i>Agapanthia dahli</i> (Richt.)	6, 13, 58, 59, 65	2
143	<i>Agapanthia villosiviridescens</i> (Deg.)	9, 11	8
144	<i>Tetrops praeusta</i> (L.)	1, 6, 8, 9, 13, 57, 73, 76	7
145	<i>Tetrops starki</i> Chevr.	2, 6, 7, 13, 19, 57, 73	1
146	<i>Saperda octopunctata</i> (Scop.)	13	1
147	<i>Saperda perforata</i> (Pall.)	50	6
148	<i>Saperda scalaris</i> (L.)	5, 9, 13, 17, 31, 41	21
149	<i>Saperda populnea</i> (L.)	1, 2*, 3, 4*, 6*, 8, 13, 16, 19, 20, 25, 33, 37, 39, 40, 53, 57, 72, 73, 75, 76	13
150	<i>Saperda similis</i> Laich.	1, 6-10, 13, 29, 42, 46, 57, 64, 76	2
151	<i>Saperda carcharias</i> (L.)	2, 8	7
152	<i>Menesia bipunctata</i> (Zbk.)	2, 5, 6, 9, 13, 57, 75	3
153	<i>Stenostola dubia</i> (Laich.)	5, 53, 73	6
154	<i>Stenostola ferrea</i> (Schrk.)	6, 7, 9, 22, 25, 29*	2
		2*, 6	

c. d. tab. Ib

1	2	3	4
155	<i>Oberea pupillata</i> (Gyll.)	4*, 8, 12	3
156	<i>Oberea oculata</i> (L.)	1*, 4*, 6-9, 13, 57, 72, 73, 76	11
157	<i>Oberea linearis</i> (L.)	2, 7, 13, 54, 73	5
158	<i>Oberea erythrocephala</i> (Schrk.)	9, 13, 57, 76	4
159	<i>Phytoecia affinis</i> (Harret)	2, 8*	2
160	<i>Phytoecia nigricornis</i> (F.)	5, 68	2
161	<i>Phytoecia pustulata</i> (Schrk.)	9, 57, 73	3
162	<i>Phytoecia virgula</i> (Charp.)	13, 55, 57	3
163	<i>Phytoecia icterica</i> (Schall.)	13	1
164	<i>Phytoecia coerulea</i> (Scop.)	9, 57, 73	3
165	<i>Phytoecia uncinata</i> (Redtb.)	7, 56, 60	3

Ryc. 1. Rozmieszczenie w Polsce przyrodniczych obiektów chronionych, na terenie których stwierdzono *Cerambycidae* (numeracja wg tabeli Ia): a — parki narodowe, b — rezerwy przyrody

Fig. 1. Distribution of protected natural areas in Poland where *Cerambycidae* were found (numeration according to table Ia): a — national parks, b — nature reserves

szczególnie tych z dłuższą historią (Białowiecki, Ojcowski, Tatrzański, Wielkopolski i in.), w których prowadzono bądź prowadzi się badania entomologiczne na szerszą skalę. Jednak i tu występują ogromne braki w wiedzy na ten temat oraz duże różnice w poznaniu poszczególnych parków. Przykładowo dla rozpatrywanej rodziny *Cerambycidae* ze Słowińskiego Parku Narodowego wykazano zaledwie 9 gatunków, a np. z Białowieckiego Parku Narodowego 78 gatunków.

Fauna *Cerambycidae* najlepiej została poznana w następujących parkach narodowych: Babiogórskim, Białowieckim, Karkonoskim, Pienińskim, Ta-

TABELA II

Porównanie parków narodowych i rezerwatów przyrody w Polsce z uwzględnieniem obiektów objętych badaniami *Cerambycidae*

Comparison of national parks and nature reserves in Poland including the areas of research on *Cerambycidae*

Rodzaj obszaru chronionego Kind of protected area	Liczba obiektów chronionych Number of protected objects		Powierzchnia Area h a		
	ogółem total	eksplorowanych pod kątem <i>Cerambycidae</i> explored for <i>Cerambycidae</i>	ogółem total	eksplorowana pod kątem <i>Cerambycidae</i> explored for <i>Cerambycidae</i>	% powierzchni chronionej % of protected area
Parki narodowe ¹ National parks ¹	14	14	109 522	109 522	100
Rezerваты przyrody ² Nature reserves ²	1137 *	65	136 332	6374,8	4,68

¹ Wg Czubińskiego i in. (1977) oraz Dz. U. z dnia 21 sierpnia 1980 r., nr 18, poz. 66

² Wg Czubińskiego i in. (1977)

* Zatwierdzone i projektowane
Established and under project

trzańskim i Wielkopolskim — powyżej 53 wykazanych gatunków kózkowatych w każdym z nich.

Najstłabiej zbadano *Cerambycidae* w Słowińskim Parku Narodowym — 9 gatunków, Wolińskim Parku Narodowym — 14 i Kampinoskim Parku Narodowym — 15 gatunków.

Wśród rezerwatów przyrody wyróżnia się bardzo dobrym poznaniem leśno-stepowy rezerwat „Bielinek”, z którego wykazano aż 58 gatunków kózkowatych. Biorąc pod uwagę niewielki obszar rezerwatu (75,55 ha) jest to liczba imponująca, wskazująca jednocześnie, jak wielkie są braki w zbadaniu innych obiektów, często o wielokrotnie większym obszarze.

Z wielu rezerwatów znane są jednak tylko pojedyncze, przypadkowe doniesienia. Do lepiej poznanych pod względem fauny kózkowatych należą: Las Bielański — 44 gatunki, Parkowe — 33, Krzemieniec — 26, Barania Góra — 25 gatunków. Jednakowoż o stopniu poznania fauny poszczególnych obiektów chronionych nie może świadczyć wyłącznie liczba stwierdzonych gatunków. Istotne są również: rodzaj obszaru chronionego, zajmowana powierzchnia, szata roślinna, a także potencjalne możliwości troficzne i ekologiczne, jakie znajdują tam niektóre gatunki kózkowatych. Uwzględniając powyższe, do dokładnie zbadanych należałoby zaliczyć też rezerваты: Długosz Królewski — 21 gatunków, Gibiel — 21, Dębina — 20, Paniańskie Skały — 13, Koło — 12 gatunków.

Nierównomierność poznania *Cerambycidae* poszczególnych obiektów chronionych wynika z różnych przyczyn. Niewątpliwie zachęcające do badań są: atrakcyjność przyrodnicza danego terenu (Białowieski Park Narodowy,

Pieniński Park Narodowy, Tatrzański Park Narodowy i in.) oraz nieduża odległość od ośrodków naukowych (Las Bielański, Skały Panieńskie, Wielkopolski Park Narodowy). Przeszkodą natomiast w szerszych badaniach kózkowatych obszarów chronionych jest między innymi nie dość spopularyzowana potrzeba takich badań oraz niewielka obecnie liczba specjalistów zajmujących się tą grupą chrząszczy.

Wymienione w tabeli Ia rezerwaty należą do różnych grup. Często są to obszary mające chronić zupełnie nie związane z *Cerambycidae* obiekty, np. rezerwaty przyrody nieożywionej (Góry Pieprzowe, Wilcza Góra, Zwieżło), rezerwaty faunistyczne chroniące kolonie ptactwa wodnego (Osiedle Kormoranów) itp. Dlatego też do porównań w tabeli II wzięto rezerwaty wszystkich kategorii. Oczywiście największy jest procent rezerwatów leśnych, jako że drzewa stanowią główne środowisko życia kózkowatych. Jednakże i rezerwatów pozostałych kategorii nie można pomijać w rozważaniach nad potencjalną bazą zachowującą nasze *Cerambycidae*.

Ogółem we wszystkich naszych 14 parkach narodowych i 65 rezerwach przyrody stwierdzono 165 gatunków *Cerambycidae* (tab. Ia, Ib). Z parków narodowych odnotowano 154 gatunki, z rezerwatów natomiast 124 gatunki. Tylko z parków narodowych znanych jest 41 gatunków kózek, natomiast tylko z rezerwatów — 11. Nie należy jednak wyciągać nasuwającego się wniosku, że rezerwaty w porównaniu z parkami narodowymi nie spełniają wymogów ochrony kózkowatych i stąd zachowanie ich fauny w parkach jest większe. Różny jest bowiem stopień zbadania tych obiektów — znacznie niższy w rezerwach, dlatego też na obecnym etapie poznania takich wniosków wysnuwać nie można. Z drugiej strony jednak wiadomo, że wymogi stawiane ochronie zwierząt, także owadów, lepiej spełniają obiekty duże, zapewniające względną stabilność chronionego środowiska, zabezpieczające większą gamę mikrosiedlisk, a tym samym stwarzające większą szansę przetrwania określonym gatunkom.

Wśród gatunków występujących w parkach narodowych i rezerwach przyrody jest szereg bardzo rzadkich w Polsce, np. *Nothorhina punctata*, *Stenocorus quercus*, *Pachyta lamed*, *Alosterna erythropus ingrlica*, *Saphanus piceus* i inne. Są też gatunki ustawowo chronione: *Pseudogaurotina excellens*, *Cerambyx cerdo*, *C. scopolii* i *Rosalia alpina*. Niektóre z tych gatunków stwierdzono tylko w jednym obiekcie chronionym, jak np. *Leptura thoracica* (Białowiecki Park Narodowy), *Rhopalopus spinicornis* (Bielinek). Większość jednak to taksony pospolite, występujące również często w wielu parkach i rezerwach. Przykładowo *Rhagium mordax* występuje w 37 obiektach chronionych, *Leiopus nebulosus* w 36 itd. (tab. Ia i Ib).

Najwięcej rezerwatów przyrody, w których stwierdzono kózkowate, rozmieszczonych jest w południowej Polsce, najmniej — w północno-wschodniej części kraju. Koreluje to częściowo z ogólnym poznaniem chrząszczy w Polsce (Pawłowski, Mroczkowski 1981). Wprawdzie zdecydowanie najlepiej zbadaną częścią kraju jest Dolny Śląsk, co niezbyt jasno uwidacznia się w omawianym przypadku, ale wynika to z faktu, iż poznanie to zawdzięczamy pracy głównie entomologów niemieckich sprzed kilkadziesiątu lat, a co za tym idzie, większości danych nie da się odnieść do niedawno powstałych rezerwatów.

Celowe wydaje się zobrazowanie, w jakim stopniu istniejąca sieć parków narodowych i rezerwatów zabezpiecza przetrwanie całości polskich *Cerambycidae*.

Ustalenie liczby krajowych kózkowatych nie jest rzeczą łatwą. Stosunkowo duża popularność tej grupy chrząszczy wśród entomologów, zwłaszcza amatorów, już od XVIII wieku spowodowała istny zalew publikacji, często drobnych, przyczynkarskich, rozproszonych po różnych czasopismach w kraju i za granicą, w tym nie zawsze przyrodniczych. Ponadto należy wziąć pod uwagę kwestionowaną wierność niektórych danych, zwłaszcza XIX-wiecznych, kiedy to panowała swego rodzaju moda na wykazanie jak największej liczby gatunków z określonego obszaru bądź imponowanie taksonami bardzo rzadkimi. Sytuację komplikuje dodatkowo fakt, że tereny zachodnie i północne, pozostające długo poza granicami Polski, były intensywnie badane przez niemieckich entomologów, a wyniki tych prac publikowano w wielu różnych czasopismach wydawanych często nawet w bardzo odległych miastach. Publikacje te, także wskutek kolejnych wojen, uległy rozproszeniu i obecnie bardzo trudno jest je zdobyć. Dochodzą tu jeszcze problemy z niemieckimi nazwami miejscowości, z których pewne bardzo trudno zidentyfikować lub jest to wręcz niemożliwe.

Wszystkie te fakty sprawiają, że dotąd dokładnie nie wiadomo, jaki jest inwentarz naszych kózek. Sprawę rozwiąże zapewne ukazujący się sukcesywnie „Katalog fauny Polski” (część XXIII) opracowywany przez Burakowskiego, Mroczkowskiego i Stefańską, w którym zamieszczane są spisy kolejnych grup *Coleoptera*. Tom zawierający *Cerambycidae* powinien według założeń planu ukazać się prawdopodobnie w przyszłym roku.

Z pewnym przybliżeniem można przyjąć, że na terenie naszego kraju występuje 198 gatunków kózek. Gatunki znane z rezerwatów i parków narodowych stanowią 83,3%. Można więc sądzić, że tereny chronione nie mają pełnej fauny *Cerambycidae* Polski. Wśród gatunków kózkowatych nie wykazanych dotąd z parków narodowych i rezerwatów przyrody są np. bardzo rzadkie: *Akimerus schaefferi* (Laich.), *Stenopterus rufus* (L.), *Deilus fugax* (Oliv.) i in., które należałoby zabezpieczyć przed wyginieciem.

Dokładniej zagadnieniu temu można się przyjrzeć na przykładzie Puszczy Białowieskiej i Białowieskiego Parku Narodowego, terenów stosunkowo dobrze zbadanych. Opierając się na danych Falińskiego (1968) i Sokołowskiego (1979, 1981) zestawiono tabelę III, przybliżającą wymienione obiekty.

Białowieski Park Narodowy położony w centrum Puszczy zajmuje zaledwie około 3,8% jej powierzchni, mimo to posiada prawie wszystkie leśne zbiorowiska roślinne w randze zespołu. Niektóre jednak zbiorowiska reprezentowane są tylko na bardzo małej powierzchni. Znacznie niższa jest w BPN liczba gatunków roślin. Aby więc zapewnić przetrwanie wszystkim elementom flory, zakładane są rezerваты-satelity w zagospodarowanej części Puszczy.

Odnosnie do *Cerambycidae*, w Puszczy Białowieskiej stwierdzono dotąd 116 gatunków, z tego w BPN — 78 (w tym 13 wykazanych tylko z Parku) z Puszczy poza Parkiem — 32 gatunki. Dla 6 gatunków nie są sprecyzowane miejsca znalezienia.

TABELA III

Porównanie niektórych charakterystyk przyrodniczych Puszczy Białowieskiej i Białowieskiego Parku Narodowego
Comparison of some characteristics of the nature of the Białowieża Primeval Forest and Białowieża National Park

Charakterystyki Characteristics	Puszcza Białowieska Białowieża Primeval Forest	Białowieski Park Narodowy Białowieża National Park
Powierzchnia Area	około 1250 km ²	47,47 km ²
Liczba zespołów roślinnych Number of plant associations	100	40
w tym leśnych Number of forest associations	22	20
Liczba gatunków roślin naczyniowych Number of species of vascular plants	około 1000	632

Jak widać, znaczna liczba ze stwierdzonych 116 gatunków została znaleziona tylko w zagospodarowanej części Puszczy (32–27,6%). Twierdzenie o niedostatecznej reprezentatywności BPN dla całości Puszczy Białowieskiej lansowane przez botaników (Sokołowski 1981) znajduje pełne potwierdzenie w przypadku rodziny *Cerambycidae*. Celowe wydaje się więc zakładanie rezerwatów uzupełniających teren chroniony w Puszczy.

Generalny wniosek wypływający z powyższych faktów jest taki, że tereny chronione w Polsce nie zapewniają zachowania wszystkich elementów krajowej fauny *Cerambycidae*, powinny więc ulec powiększeniu. Celowe byłoby także zwrócenie większej uwagi na przeprowadzanie ekspertyz entomologicznych na terenach projektowanych do ochrony oraz intensywniejsze prowadzenie badań nad owadami w istniejących już rezerwach i parkach narodowych.

Zakład Ochrony Przyrody IBL, 17-230 Białowieża

PIŚMIENNICTWO

- Alwin-Gromadzka J. 1965. Obserwacje nad fauną chrząszczy występujących na starych dębach łęgów nadwarciańskich. Maszynopis.
- Ansorge (A.). 1893. (*Pachyta lamed* L. in Riesengebirge). *Z. Ent.*, Breslau, N. F., 18: 10.
- Balfanz 1936. (*Pachyta lamed* (L.) in Riesengebirge), *Z. Ent.*, Breslau, 18, 1: 2.
- Bałazy S. 1963. Grzyb *Cephalosporium (Acrostalagmus) lecanii* Zimm. — sprawca choroby larw chrząszczy. *Acta Soc. Bot. Pol.* 32, 1: 69–80.
- Bałazy S. 1974. Występowanie holenderskiej choroby wiązów na terenie Wielkopolskiego Parku Narodowego w latach 1967–1972. *Parki nar.* — Biul. inf. 7, 1 (9): 49–50.
- Bałazy S. 1976. Niektóre godne uwagi grzyby nekrofityczne izolowane ze stawonogów. *Prace Komis. Nauk Roln i Leśn. PTPN* 42: 3–17.
- Bałazy S., Baraniak E. 1980. Z badań nad zagrożeniami zbiorowisk rezerwatowych Wielkopolskiego Parku Narodowego. *Parki nar. Rez. Przyr.* 1, 1: 3–8.
- Bałazy S., Gidaszewski A., Michalski J. 1974. Badania nad fauną ksylofagów Wielkopolskiego Parku Narodowego, I. *Bad. fizjogr. Pol. zach. C*, 27: 83–102.

- Bałaży S., Michalski J. 1962. Pasożyty korników (*Coleoptera*, *Scolytidae*) z rzędu błonkówek (*Hymenoptera*) występujące w Polsce. *Prace Komis. Nauk Roln. i Leśn. PTPN* 13, 1: 71–141.
- Bałaży S., Michalski J. 1977. Badania nad fauną ksylofagów Wielkopolskiego Parku Narodowego, II. *Bad. fizjogr. Pol. zach. C*, 30: 99–107.
- Bałaży S., Michalski J. 1982. Badania nad fauną ksylofagów Wielkopolskiego Parku Narodowego, IV. *Bad. fizjogr. Pol. zach. C*, 33: 139–145.
- Bałaży S., Michalski J., Sawoniewicz J. 1979. Badania nad fauną ksylofagów Wielkopolskiego Parku Narodowego III: *Ichneumonidae* (*Hymenoptera*). *Bad. fizjogr. Pol. zach. C*, 32: 69–79.
- Banaszak J. 1977. Błonkówki (*Hymenoptera*) spotykane na dębach rogalińskich. *Bad. fizjogr. Pol. zach. C*, 30: 109–115.
- Banaszak J. 1978. Entomofauna zabytkowych dębów w Rogalinie. *Wszechświat* 5: 123–125.
- Bazyluk W., Liana A. 1982. Bezkręgowce. Ogólna charakterystyka. W: Przyroda Pienin w obliczu zmian. *Studia Naturae B*, 30: 260–263.
- Bazyluk W., Liana A. 1982a. Owady. *Studia Naturae B*: 264–291.
- Bielewicz M. 1970. Nadobnica alpejska w Polsce. *Przyr. pol.* 2: 6.
- Bischoff (H. jun.). 1921. (*Saphanus piceus* Laich. aus dem Riesengebirge bekannt). *Dtsch. Ent. Z.*, Berlin, 1920: 425.
- Bischoff H. 1957. (*Buprestis aurulenta* L. und *Tragosoma depsarium* L. in Bialowies). *Mitt. Dtsch. Ent. Ges.* 16, 1:2.
- Błeszyński S., Szymczakowski W. 1956. Kilka uwag o entomofaunie wzgórz gipsowego w Chotlu Czerwonym. *Pol. Pismo ent.* 24, *Suppl.* 1: 39–41.
- Bobiński J. 1964. Zwalczenie rzemlika topolowca za pomocą tamponów i plombowania drzew. *Las pol.* 2: 9.
- Bobiński J. 1968. Zwalczenie rzemlika topolowca za pomocą tamponów i plomb. *Las pol.* 2: 16.
- Bobiński J. 1974. 15 lat Kampinoskiego Parku Narodowego. Wydawn. okolicz., Warszawa.
- Bobiński J., Chociłowski L. 1967. W odstępach podstołecznej puszczy. Państw. Wydawn. Rol. i Leśne. Warszawa.
- Borowy R. 1975. Roztoczański Park Narodowy. Państw. Wydawn. Rol. i Leśne. Warszawa.
- Burakowski B. 1957. Występowanie gatunków z rodzaju *Dorcadion* Dalm. w Polsce (*Coleoptera*, *Cerambycidae*). *Fragm. faun.* 7: 289–295.
- Burakowski B. 1962. Obserwacje biologiczno-morfologiczne nad *Pytho kolwensis* C. Sahlb. (*Coleoptera*, *Pythidae*) w Polsce. *Fragm. faun.* 10: 173–204.
- Burakowski B. 1971. Sprzężyki (*Coleoptera*, *Elateridae*) Bieszczadów. *Fragm. faun.* 17: 221–272.
- Burakowski B. 1979. Immature stages and bionomics of *Vadonia livida* (F.) (*Coleoptera*, *Cerambycidae*). *Ann. zool.* 35, 2: 25–42.
- Burakowski B. 1982. Owady. W: Las Bielański w Warszawie. Rezerwat Przyrody, praca zbior. pod red. T. Bauma i P. Trojana. Państw. Wydawn. Nauk. Warszawa.
- Burakowski B., Nowakowski E. 1981. Longicorns (*Coleoptera*, *Cerambycidae*) of Warsaw and Mazovia. *Memorabilia zool.* 34: 199–218.
- Burakowski B., Śliwiński Z. 1981. Trzy nowe gatunki chrząszczy (*Coleoptera*) dla fauny Polski. *Przegl. zool.* 25, 1: 107–119.
- Capecki Z. 1955. Nadobnica alpejska (*Rosalia alpina* L.) w Pieninach. *Chrońmy przyr. ojcz.* 11, 3: 28–29.
- Capecki Z. 1969. Owady uszkadzające drewno buka zwyczajnego (*Fagus sylvatica* L.) na obszarze jego naturalnego zasięgu w Polsce. *Prace I. B. Leśn.* 367: 3–166.
- Capecki Z. 1975. Stan zdrowotny lasów Pienińskiego Parku Narodowego. *Ochr. Przyr.* 40: 163–187.
- Capecki Z. 1976. Badania nad występowaniem szkodników wtórnych niszczących drewno i ich pasożytów na surowcu składowanym w górach. *Prace I. B. Leśn.* 515: 3–26.
- Capecki Z. 1977. Szkodliwe kambio- i ksylofagi występujące w rezerwacie Turbacz

im. Wł. Orkana i ich wpływ na okoliczne lasy Gorców. *Chrońmy przyr. ojez.* 33, 5–6: 37–48.

Capecki Z. 1978. Badania nad owadami kambio- i ksylofagicznymi rozwijającymi się w górskich lasach świerkowych uszkodzonych przez wiatr i okiść. *Prace I. B. Leśn.* 562/564: 37–117.

Capecki Z. 1980. Występowanie ścig — *Tetropium Kirby (Cerambycidae, Coleoptera)* i ich pasożytów w Polsce. *Sylwan* 12: 47–58.

Capecki Z., Tuteja W. 1977. Ocena stanu zdrowotnego oraz zagrożenia przez szkodniki lasów Ojcowskiego Parku Narodowego. *Sylwan* 3: 33–50.

Capecki Z., Tuteja W. 1980. Ocena stanu zdrowotnego oraz zagrożenie przez szkodniki lasów Ojcowskiego Parku Narodowego. *Sylwan* 4: 65–78.

Čermak P., Pospišil K. 1977. Tesaříkoviti z Krkonoš a Jizerských Hor (*Col., Cerambycidae*). *Zprávy Čs. Spol. Ent. pri ČSAV, Praha*, 13, 2: 61–63.

Chrostowski M. 1958. Stanowiska nadobnicy alpejskiej w Karpatach. *Chrońmy przyr. ojez.* 14, 4: 39.

Ciszkiewicz H. 1925. Materiały do fauny kózek Polski. *Pol. Pismo ent.* 4: 209–215.

Ciszkiewicz H. 1936. Notatki koleopterologiczne III. *Pol. Pismo ent.* 13: 196.

Czubiński Z., Gawłowska I., Zabierowski K. 1977. Rezerваты przyrody w Polsce (Nature reserves in Poland). Państw. Wydawn. Nauk. Warszawa—Kraków.

Czubiński Z., Urbański J. 1951. Park Narodowy na wyspie Wolinie. *Chrońmy przyr. ojez.* 7, 7/8: 3–56.

Dąbrowski J. S. 1978. Kolekcjonerstwo lepidopterologiczne a problemy wychowawcze ochrony przyrody. *Chrońmy przyr. ojez.* 34, 3: 34–41.

Dąbrowski J. S. 1980. The Protection of the Lepidopteroфаuna — The Latest Trends and Problems. *Nota Lepid.* 3 (3–4): 114–118.

Denisiuk Z., Szoszkiewicz J. 1963. W sprawie ochrony zabytkowych dębów w Rogalinie i występującej tam roślinności. *Chrońmy przyr. ojez.* 19, 4: 10–21.

D'jačenko N. G. 1975. Nasekomye. Belovežskaja pušča. Izd. „Uradžaj” Minsk.

Dominik J. 1955. Owady szkodniki techniczne drewna. Warszawa.

Dominik J. 1958. Wykarczak (*Criocephalus rusticus L., Cerambycidae, Coleoptera*). Biologia, zapobieganie szkodom i zwalczanie. *Fol. for. pol. A*, 1: 45–128.

Dominik J. 1962. Badania nad rozprzestrzenieniem spuszczela (*Hylotrupes bajulus L., Cerambycidae, Col.*) na terenie Polski wschodniej i nad niektórymi czynnikami sprzyjającymi jego występowaniu. *Fol. for. pol. B*, 4: 179–226.

Dominik J. 1966. Obserwacje nad występowaniem owadów żyjących w drewnie w Lasach Doświadczalnych SGGW w Rogowie. *Zesz. nauk. SGGW. Leśn.* 9: 103–112.

Dominik J. 1968. Wyniki obserwacji nad występowaniem w Polsce, biologią i możliwością zwalczania *Chytus arietis L. (Cerambycidae, Col.)*. *Sylwan* 9: 17–20.

Eichler W. 1914. Przyczynek do tęgopokrywowych Ojcowa. *Pam. fizjogr.* 22, 3: 138–149.

Escherich K. 1917. Forstentomologische Streifzüge im Urwald von Bialowies. W: Bialowies in deutscher Verwaltung. Berlin, 2: 97–115.

Escherich K. 1923. Die Forstinsekten Mitteleuropas. Berlin.

Faliński J. B. 1968. Roślinność jako element krajobrazu Puszczy. W: Park Narodowy w Puszczy Białowieskiej. Praca zbior. pod red. J. B. Falińskiego. Państw. Wydawn. Rol. i Leśne. Warszawa.

Faliński J. B. 1981. Zagładanie pod listek figowy w ekologii. *Wiad. ekol.* 27, 4: 375–382.

Fijałkowski D., Izdebski K. 1959. W sprawie utworzenia Zwierzynieckiego Parku Narodowego. *Sylwan* 9: 1–13.

Fudakowski J. 1966. Świat zwierzęcy Tatr. Warszawa.

Gądek K. 1981. Badania entomologiczne w parkach narodowych południowej Polski. W: Entomologia a gospodarka narodowa. Państw. Wydawn. Nauk. Warszawa—Wrocław.

Gerhardt J. 1893. Neue Varietäten bekannter und neue Fundorte seltenerer schlesischer Käfer aus dem Jahre 1892. *Z. Ent.*, Breslau, N. F., 18: 12–18.

Gerhardt J. 1898. Neue Fundorte seltenerer schlesischer Käfer aus dem Jahre 1897. *Z. Ent.*, Breslau, N. F., 23: 1–11.

Gerhardt J. 1910. Verzeichnis der Käfer Schlesiens preussischen und österreichischen

Anteils, geordnet nach dem Catalogus coleopterorum Europae vom Jahre 1906. Dritte, neu bearbeitete Auflage, Berlin.

Głowaciński Z., Witkowski Z. 1969. Fauna Bieszczadów Zachodnich i zagadnienia jej ochrony. *Ochr. Przyr.* 34: 127–160.

Głowaciński Z., Bieniek M., Dyduch A., Gertychowa R., Jakubiec Z., Kosior A., Zemanek M. 1980. Stan fauny kręgowców i wybranych bezkręgowców Polski — wykaz gatunków, ich występowanie, zagrożenie i status ochronny. Państw. Wydawn. Nauk. Warszawa—Kraków.

Gutowski J. M. 1980. Stan wiedzy o bogatkowatych i kózkowatych Puszczy Białowieskiej. *Parki nar. Rez. Przyr.* 1, 1: 9–16.

Gutowski J. M. 1982. Problem ochrony fauny owadów. *Parki nar. Rez. Przyr.* 3, 1: 23–30.

Gutowski J. M. 1983. Poczwaraka *Callidium coriaceum* (Payk.) (Coleoptera, Cerambycidae). *Pol. Pismo ent.* 53, 3: 301–305.

Gutowski J. M. 1984a. *Cerambycidae* (Coleoptera) Wielkopolskiego Parku Narodowego. *Bad. fizjogr. Pol. zach. C-Zoologia*, 34: 55–65.

Gutowski J. M. 1984b. *Acmaeops smaragdula* (F.) — nowy dla fauny Polski gatunek kózki (Coleoptera, Cerambycidae). *Pol. Pismo ent.* 53, 4: 671–672.

Gutowski J. M., Ługowej J. 1983. Nowe dla Puszczy Białowieskiej gatunki kózek (Coleoptera; Cerambycidae). *Parki nar. Rez. Przyr.* 4, 1: 47–52.

Gutowski J. M., Wołk K. 1981. Rozległość niewiedzy o faunie Puszczy Białowieskiej. *Sylwan* 6: 37–41.

Habelmann P. 1854. Eine neue Art der Käfergattung *Teredus* Dej. *Ent. Zgt. Stettin*, 15: 27–29.

Hartlieb (W.). 1830. (*Cerambyx alpinus* in Gegend von Militsch). *Uebers. Arb. Veränd. Schles. Ges. Vaterld. Cult.* Breslau, 1829: 53.

Hedicke H. 1927. Die Tierwelt. Das von Keudell'sche Naturschutzgebiet Bellinchen a. d. Oder, 63–82.

Hedicke H. 1941. Notizen zur Entomofauna des märkischen Odertales bei Bellinchen. III. *Märk. Tierw.* 4: 324–327.

Heyrovský L. 1951. Seznam brouků Československé Republiky. Dodatek. *Cerambycidae* (Tesařici). *Čas. Čs. Spol. Ent.* 48: 1: 43–53.

Heyrovský L. 1955. Fauna ČSR. 5. Tesaříkoviti — *Cerambycidae* (Řád: brouci — Coleoptera). Praha.

Heyrovský L. 1965. Faunistika čeledi *Cerambycidae* ČSSR. *Publ. Slezsk. Mus.*, Opava, 14: 53–76.

Hildt L. F. 1893. Przyczynek do fauny chrząszczów podolskich. *Pam. fizyogr.* 12, III: 209–235.

Hildt L. F. 1917. Owady krajowe. Kózkowate. *Cerambycidae*. *Pam. fizyogr.* 24, 3: 1–141.

Horion A. 1974. Faunistik der mitteleuropäischen Käfer. Band XII: *Cerambycidae* — Bockkäfer. Überlingen—Bodensee.

Jabłoński W. 1869. Przyczynek do fauny chrząszczów krajowych. *Spraw. Kom. Fizyogr.* 3: (68)–(73).

Jakuczun B. 1972. Orzechówka długodzioba *Nucifraga caryocatactes megarhynchos* Brehm w Wolińskim Parku Narodowym. *Chrońmy przyr. ojcz.* 28, 1: 53–55.

Jakuczun B. 1975. Kozióróg dębosz *Cerambyx cerdo* w Wolińskim Parku Narodowym. *Chrońmy przyr. ojcz.* 31, 3: 52–53.

Jasnowski M. 1971. Przewodnik po województwie szczecińskim. Nasza Przyroda. Warszawa.

Jasnowski M., Pałczyński A. 1978. Województwo wrocławskie, legnickie, jeleniogórskie, wałbrzyskie. Nasza Przyroda. Warszawa.

Jaškowiak F. 1961. Żywi świadkowie Tysiąclecia. *Przyr. pol.* 12: 14–15.

Kadulski S. 1979. Zarys faunistyczny. W: Pojezierze Kaszubskie, praca zbiorowa pod red. B. Augustowskiego. Ossolineum. Gdańsk.

Kapuściński S. 1937. Wyrośla (cecidia) rezerwatów jodłowych Jata i Topór w Nadleśnictwie Państwowym Łuków w nawiązaniu do stosunków typologicznych. *Rozpr. Spraw. IBLP* 20: 1–86.

- Kapuściński S. 1954. Ściga modrzewiowa, *Tetropium gabrieli* Weise (*Cerambycidae*, *Coleoptera*) na ziemiach polskich. *Pol. Pismo ent.* 22: 323–329.
- Karpiński J. J. 1948. Nowe dla polskiej fauny gatunki owadów oraz nowe w Polsce stanowiska rzadkich gatunków z terenu Białowieskiego Parku Narodowego i Puszczy Białowieskiej. *Fragm. faun. Mus. Zool. Pol.* 5, 19: 309–315.
- Karpiński J. J. 1949. Kózki (*Cerambycidae*) Puszczy Białowieskiej. *Rozpr. Spraw. I. B. Leśn. A*, 55: 1–33.
- Karpiński J. J. 1949a. Materiały do bioekologii Puszczy Białowieskiej. *Rozpr. Spraw. I. B. Leśn. A*, 56: 1–212.
- Karpiński J. J. 1963. Owady żerujące na modrzewiu polskim (*Larix polonica* Rac.) *Prace I. B. Leśn.* 265–268: 3–50.
- Karpiński J. J. 1972. Puszcza Białowieska. Wiedza Powsz. Warszawa, wyd. II.
- Każmierczak T. 1978. Gąsienicznikowate (*Hymenoptera*, *Ichneumonidae*) rezerwatu. Lipówka w Puszczy Niepołomickiej. *Studia Naturae A*, 17: 207–221.
- Kelch (A.). 1846. Grundlage zur Kenntniss der Käfer Oberschlesiens, insonders der Umgegend von Ratibor. Ratibor.
- Kéler S. 1923. Z wycieczki entomologicznej do Puszczy Białowieskiej. *Rozpr. Wiad. Muz. Dzieduszyckich* 7–8: 207–211.
- Kéler S. 1923a. Nowe stanowisko *Grammoptera ingrlica* Baeckm. w Polsce. *Pol. Pismo ent.* 2: 39–41.
- Kiesenwetter H. v. 1870. Eine Excursion nach der Babia Gora und in das Tatragebirge in Sommer 1868. Berlin. *Ent. Z.* 13: 305–320.
- Kinel J. 1919. Kózki Polski (*Cerambycidae* Poloniae). Przegląd kózek krajowych na podstawie zbioru Muzeum im. Dzieduszyckich sposobem analitycznym. *Rozpr. Wiad. Muz. Dzieduszyckich* 3: 37–101.
- Kinel J. 1924. Notatki koleopterologiczne z Polski. *Pol. Pismo ent.* 2: 191–196.
- Kinel J. 1932. *Leptura inexpectata* Jans. et Sjöb. na ziemiach polskich oraz pozycja systematyczna tej formy. *Pol. Pismo ent.* 10: 189–196.
- Kinelski S., Szujecki A. 1959. Materiały do poznania chrząszczy (*Coleoptera*) fauny krajowej. *Pol. Pismo ent.* 29: 215–250.
- Koehler W. 1978. Zarys hylopatologii. Państw. Wydawn. Nauk. Warszawa.
- Kolbe W. 1927. Beiträge zur schlesischen Käferfauna. *Z. Ent.*, Breslau, 15, 1: 2–14.
- Kostyrko J. 1937. Działalność Administracji Lasów Państwowych na polu ochrony przyrody w r. 1936. *Ochr. Przyr.* 16: 218–260.
- Kościelny S., Sękowski B. 1967. Zabytkowe dęby w Arboretum Gołuchowskim. *Przyr. Pol. zach.* 8, 1–4: 47–53.
- Kotula B. 1873. Przyczynek do fauny chrząszczy Galicyi. *Spraw. Komis. Fizyogr.* 7: (53)–(90).
- Kotula B. 1874. Przyczynek do fauny chrząszczy galicyjskich. *Spraw. Komis. Fizyogr.* 8: (18)–(26).
- Krawczyk W. 1974. Zespoły szkodników wtórnych i technicznych dębu szypułkowego i bezszypułkowego w wybranych drzewostanach Puszczy Niepołomickiej. Maszynopis.
- Kronika Karkonoskiego Parku Narodowego. 1971. Maszynopis.
- Kronika Wielkopolskiego Parku Narodowego. 1969, 1972. Maszynopis.
- Król A., Ząbecki W. 1976. Szkodniki wtórne i techniczne drzewostanów jodłowych w Ojcowskim Parku Narodowym. *Sylvan* 5: 1–10.
- Krzemiński J. 1981. Pieniński pas skalicowy. *Przyr. pol.* 12: 18–20.
- Kulczyński W. 1873. Chrząszcze z okolic Miechowa w Królestwie Polskiem i Krakowa. *Spraw. Komis. Fizyogr.* 7: (98)–(109).
- Kulesza W. 1928. Wykaz drzew i krzewów godnych ochrony w Poznańskiem i na Pomorzu. *Ochr. Przyr.* 7: 9–45.
- Kuntze R., Noskiewicz J. 1926. Einige Bemerkungen zu der Arbeit von Dr. A. Pongracz: Beiträge zur Tiergeographie Polens. *Arch. Naturg.* 91, A (5): 110–121.
- Kuntze R., Noskiewicz J. 1938. Zarys zoogeografii polskiego Podola. *Prace Nauk. TN. Lwów*, II, 4.
- Kuśka A. 1981. Nowe stanowiska *Agapantia violacea* (F.) (*Col.*, *Cerambycidae*) w Polsce. *Przegl. zool.* 1: 123–125.

- Leńkowa A. 1958. Sprawa budowy zapory na Dunajcu. *Przegl. zool.* 4: 245–250.
- Letzner K. 1871. Verzeichnis der Käfer Schlesiens. *Z. Ent.*, Breslau, N. F., 2: XXIV+1–328.
- Letzner K. 1874. (*Rhagium bifasciatum* und *Pissodes pini* aus dem Riesengebirge und *Agonum Ericeti* Panz. bei der Kohlfurt). *Ober. Schles. Ges. Vaterld. Kult.*, Breslau, 51: 182.
- Lgocki H. 1908. Chrząższe (*Coleoptera*) zebrane w okolicy Częstochowy w Królestwie Polskiem w latach 1899–1903. *Spraw. Komis. Fizyogr.* 41, II: 18–151.
- Lipa J. J. 1968. *Nosema lepturae* sp. n., a new microsporidian parasite of *Leptura rubra* L. (*Coleoptera*, *Cerambycidae*). *Acta protozool.* 5, 16: 269–272.
- Lipiec W. 1982. Roztoczański Park Narodowy. *Poznaj swój Kraj* 4: 12–14.
- Lipp H. 1935. Die Cerambycidenfauna von Bellinchen (Oder). *Märk. Tierw.* 1: 196–200.
- Lipp H. 1937. Die Verbreitung von *Rhopalopus spinicornis* Abeille (*Col.*, *Ceramb.*).
2. Beitrag zur Cerambycidenfauna von Bellinchen (Oder). *Märk. Tierw.* 2: 293–301.
- Lipp H. 1940. 3. Beitrag zur Cerambycidenfauna von Bellinchen (Oder). *Märk. Tierw.* 4: 217–224.
- Lobanov A. L., Danilevskij M. L., Murzin S. V. 1981. Sistematičeskij spisok usačej (*Coleoptera*, *Cerambycidae*) fauny SSSR. I. *Ent. Obozr.* 60, 4: 784–803.
- Lobanov A. L., Danilevskij M. L., Murzin S. V. 1982. Sistematičeskij spisok usačej (*Coleoptera* *Cerambycidae*) fauny SSSR. II. *Ent. Obozr.* 61, 2: 252–277.
- Łomnicki (A.) M. 1868. Wykaz chrząszczów tatrzańskich według rozsiadlenia pionowego. *Spraw. Komis. Fizyogr.* 2: (152).
- Łomnicki (A. M.). 1874. Wykaz dodatkowy chrząszczów galicyjskich. *Spraw. Komis. Fizyogr.* 8: (12)–(18).
- Łomnicki A. M. 1886. Muzeum Imienia Dzieduszyckich we Lwowie. Dział I. Zoologiczny Oddział zwierząt bezkręgowych. IV. Chrząższe czyli Tęgoskrzydłe (*Coleoptera*). Lwów.
- Łomnicki (A.) M. 1913. Wykaz chrząszczów czyli Tęgopokrywych (*Coleoptera*) ziem polskich. (*Catalogus coleopterorum Poloniae*). *Kosmos* 38: 21–155.
- Mazur E. 1923. Nowe dla fauny polskiej gatunki i odmiany chrząszczy oraz nowe miejsca rozsiadlenia. II. *Pol. Pismo ent.* 2: 84–85.
- Merzlenko M. D. 1977. O vlijanii dжатлов на стволowych вредителей в оґагах корневој губки. *Zool. Žurn.* 56, 6: 929–934.
- Michalewicz P., Okołów C. 1970. Obserwacje nad deprecjacją surowca drzewnego w drzewostanie. *Sylwan* 11: 49–53.
- Michalik S. 1969. „Krzemieniec” — projektowany międzynarodowy rezerwat przyrody w Bieszczadach Zachodnich. *Chrońmy przyr. ojcz.* 25, 3: 14–25.
- Michalik S. 1974. Wyżyna Krakowsko-Wieluńska. Wiedza Powsz. Warszawa.
- Michałowicz A. 1958. Dęby w Rogalinie giną. *Wszechświat* 6: 160–161.
- Myrdzik K. 1933. Materiały do fauny chrząszczy lądowych województwa Poznańskiego. *Prace Komis. Mat.-Przyr. PTPN B*, 6: 173–194.
- Negrobov O. P., Capecki Z. 1977. A new species of *Medetera* Fischer genus (*Dolichopodidae*, *Diptera*) from Poland. *Pol. Pismo ent.* 47: 191–194.
- Nowicki M. 1858. Coleopterologisches über Ostgalizien. Jahres-Bericht d. k. k. Ober-Gymn. zu Sambor f. d. Schuljahr 1858, Wien: 1–24.
- Nowicki M. 1864. Przyczynek do owadniczej fauny Galicyi. Kraków.
- Nowicki M. 1865. Insecta Haliciae Musei Dzieduszyckiani. I. *Coleoptera*. Chrabąszcze. Cracoviae, 1865: 7–47.
- Nowicki M. 1867. Instrukcyja dla dostrzegaczy pojawów w świecie zwierzęcym. *Spraw. Komis. Fizyogr.* 1: 108–120.
- Nowicki M. 1868. Zapiski z fauny tatrzańskiej. *Spraw. Komis. Fizyogr.* 2: (77)–(91).
- Nowicki M. 1870. Zapiski fauniczne. *Spraw. Komis. Fizyogr.* 4: (1)–(28).
- Nowicki M. 1873. Verzeichnis galizischer Käfer. W: Beiträge zur Insektenfauna Galiziens. Krakau.
- Nunberg M. 1976. Nowe dla północno-wschodniej Polski gatunki i odmiany chrząszczy (*Coleoptera*). *Pol. Pismo ent.* 46: 721–727.
- Nunberg M., Wiąckowski S. 1958. Męczelkowate (*Braconidae*, *Hymenoptera*) jako pasożyty owadów leśnych. *Fol. for. pol. A*, 1: 129–135.
- Obenberger J. 1952. Krkonoše a jejich zvířena. Praha.

- Okołów C. 1968. Stawonogi i inne bezkręgowce. Owady. W: Park narodowy w Puszczy Białowieskiej, pr. zbior. pod red. J. B. Falińskiego. Państw. Wydawn. Rol. i Leśne. Warszawa.
- Okołów C. 1968. Wykaz prawnie chronionych gatunków zwierząt występujących na obszarze Puszczy. W: Park narodowy w Puszczy Białowieskiej, pr. zbior. pod red. J. B. Falińskiego. Państw. Wydawn. Rol. i Leśne. Warszawa.
- Okołów C. 1970. Stan badań nad entomofauną Puszczy Białowieskiej. *Pol. Pismo ent.* 40: 479–489.
- Okołów C. 1979. Antropogennye izmeneniya éntomofauny Beloveżskoj pušci. *Mat. VII Meždunar. Simp. ent. sr. Evr., Leningrad.*
- Okołów C. 1981. Badania entomologiczne w Białowieskim i Kampinoskim Parku Narodowym (stan, potrzeby). W: Entomologia a gospodarka narodowa, Państw. Wydawn. Nauk. Warszawa—Wrocław.
- Osiecka J. 1971. O rogalińskich dębach i koziorogu dęboszu. *Życie Warszawy* 53: 3–4.
- Paryska Z., Paryski W. 1973. Encyklopedia tatrzańska. Sport i Turystyka. Warszawa.
- Pawłowski J. 1963. Bezkręgowce lądowe. W: Babiogórski Park Narodowy, praca zbiorowa pod red. W. Szafera. Wydawn. popularnonauk. Zakładu Ochrony Przyrody, Kraków, 22: 196–208.
- Pawłowski J. 1964. Nowe dla Babiej Góry gatunki chrząszczy (*Coleoptera*). *Fragm. faun.* 11: 103–113.
- Pawłowski J. 1967. Chrząszcze (*Coleoptera*) Babiej Góry. *Acta zool. crac.* 12: 419–665.
- Pawłowski J. 1968. Nowe dla Babiej Góry gatunki chrząszczy (*Coleoptera*). III. *Fragm. faun.* 14: 209–229.
- Pawłowski J., Mroczkowski M. 1981. Stan zbadania fauny Polski. Chrząszcze (*Coleoptera*). *Przeł. zool.* 2: 234–238.
- Pawłowski J., Szeptycki A. 1977. Inne bezkręgowce lądowe. W: Przyroda Ojcowskiego Parku Narodowego. *Studia Naturae B*, 28: 343–369.
- Pfeil O. 1866. Zwei entomologische Riesengebirgs-Excursionen. Berlin. *Ent. Z.* 9: 219–233.
- Pietsch (P.) 1898. (Sammelergebnisse in den Karpathen und bei Ohlau). *Z. Ent., Breslau*, N. F., 23: XXVII–XXVIII.
- Plewka T. 1981. Niektóre interesujące gatunki owadów fauny Kampinoskiego Parku Narodowego. W: Entomologia a gospodarka narodowa. Państw. Wydawn. Nauk. Warszawa—Wrocław.
- Pniewski Z. 1960. Tragedia rogalińskich dębów. *Przyr. Pol. zach.* 4: 146–149.
- Polentz (G.). 1929. (*Letzneria lineata* Ltzr. aus Altvatergebirge und *Gaurotes excellens* Brk. in der Tatra). *Z. Ent. Breslau*, 17, 1: 13.
- Polentz (G.). 1937. (*Pachyta lamed* L. im Riesengebirge und *Phymatodes angustum* Krch. von Reussendorf, Kreis Waldenburg). *Z. Ent. Breslau*, 18, 2: 1.
- Polentz G. 1939. Beiträge zur schlesischen Käferfauna. *Z. Ent. Breslau*, 18, 3: 4–11.
- Polentz G. 1942. Beiträge zur schlesischen Käferfauna. *Z. Ent. Breslau*, 19, 1: 4–11.
- Pongrácz A. 1923. Beiträge zur Tiergeographie Polens. *Arch. Naturg.* A, Berlin, 89, 11: 244–259.
- Poskrobko B. 1975. Próba ustalenia strat powodowanych przez owady — szkodniki techniczne drewna w Hajnowskich Zakładach Przemysłu Drzewnego. *Zesz. nauk. AR w Warszawie*. Leśn. 21: 98–102.
- Prüffer J. 1950. O pewnych swoistościach entomofauny rezerwatu cisowego Wierchlas. *Stud. Soc. Sci. Tor.* E, 2: (146)–(176).
- Prüffer J. 1956. Zmiany zachodzące w faunie owadów Polski obserwowane w latach ostatnich. *Pol. Pismo ent.* 24, Supl. 2: 85–111.
- Rafalski J., Urbański J. 1973. Wolin. Warszawa.
- Ratajczak Z. 1972. Z badań nad entomofauną składów drewna liściastego w zakładach przemysłu drzewnego. *Zesz. nauk. SGGW*. Leśn. 18: 193–204.
- Ratajczak Z., Spława-Neyman S. 1972. Próba konserwacji zabytkowych dębów w Rogalinie. *Zesz. nauk. SGGW*. Leśn. 18: 125–131.
- Reineck G. 1919. Die Insekten der Mark Brandenburg. 2. *Coleoptera. Cerambycidae.* *Dtsch. Ent. Z.*, Beiheft: 1–92.
- Reitter E. 1912. Fauna Germanica. Die Käfer des Deutschen Reiches. IV. Band. *Schr. Dtsch. Lehrerver. Naturk., Stuttgart*, 27: 1–142, 212–236, tt. 129–152.

- Riabinin S. 1971. Rezerwat leśny „Bukowa Góra” koło Zwierzyńca (pow. Zamość, woj. Lublin), jego znaczenie naukowe, dydaktyczne oraz problem trwałego zabezpieczenia. *Przegl. zool.* **15**, 1: 46–56.
- Romanovskij V. P., Kočanovskij S. B., Michalevič P. K. 1971. Lesopatologičeskoe sostojanie sosnovych drevostoev Belovežskoj pušči. Belovežskaja pušča. Issled., Izd. „Urožaj” Minsk, 4: 9–38.
- Rottenberg A. v. 1868. Eine Excursion nach der Babia Gora. Berlin. *Ent. Z.* **11**: 408–411.
- Roubal' I. 1910. K faune žestkokrylych Litvy. *Russ. Ent. Obozr.*, S.-Peterburg, **10**, 3: 195–204.
- Rybiński M. 1897. Wykaz chrząszczów nowych dla fauny galicyjskiej. *Spraw. Komis. Fizyogr.* **32**: 46–62.
- Schnaider Z. 1964. O potrzebie podjęcia badań nad koziorogiem dęboszem (*Cerambyx cerdo* L.). *Sylwan* **2**: 47–54.
- Schneiderowa J. 1970. Rzemlik osinowiec (*Saperda populnea* L. — *Cerambycidae*, Col.) — znaczenie gospodarcze, metody profilaktyki i zwalczania. *Pr. I. B. Leśn.* **387**: 3–47.
- Schumann E. 1906. Coleopteren der Provinz Posen (Fortsetzung). *Z. Naturw. Abt. Dtsch. Ges. Posen* **13**, 2: 55–61.
- Sierpiński Z. 1975. Ocena zagrożenia drzewostanów jodłowych Świętokrzyskiego Parku Narodowego przez szkodniki wtórne. *Kronika ŚPN* **15**. Maszynopis.
- Sitowski L. 1922. Charakter i osobliwości przyrody pienińskiej. *Ochr. Przyr.* **3**: 47–55.
- Skalska B. 1966. Nadobnica alpejska w Bieszczadach. *Wierchy* **34**: 270–272.
- Skalski A. 1967. O chrząszczach z rodziny kózkowatych (*Cerambycidae*) w Bieszczadach. *Wierchy* **35**: 198–199.
- Skuratowicz W., Urbański J. 1953. Rezerwat leśny na Bukowej Górze koło Zwierzyńca w województwie lubelskim i jego fauna. *Ochr. Przyr.* **21**: 193–216.
- Smólski S. 1960. Pieniński Park Narodowy. Wydawn. popularnonauk. Zakładu Ochrony Przyrody **18**. Kraków.
- Sokołowski A. W. 1979. Przegląd zbiorowisk leśnych Puszczy Białowieskiej. *Sylwan* **4**: 21–29.
- Sokołowski A. W. 1981. Flora roślin naczyniowych Białowieskiego Parku Narodowego. *Fragm. flor. geobot.* **27**, 1–2: 51–131.
- Spaček K. 1929. Entomologische Beobachtungen aus dem Riesengebirge im Jahre 1929. *Int. Ent. Z.*, Guben, **23**: 337–338.
- Starzyk J. R. 1970. Sichrawa karpacka *Gaurotes excellens* (Brancs.) wymierający endemit karpacki. *Chrońmy przyr. ojcz.* **26**, 4: 34–42.
- Starzyk J. R. 1971a. Sichrawa górska — *Gaurotes virginea* (L.) (*Coleoptera*, *Cerambycidae*) wtórny szkodnik świerka pospolitego. Część I. Morfologia, biologia i ekologia. *Acta agr. silv. ser. S.* **10**: 39–96.
- Starzyk J. R. 1971b. Wstępne badania nad ekologią populacji antofilnych *Cerambycidae* (*Coleoptera*) w Tatrzańskim Parku Narodowym. *Acta agr. silv. ser. S.* **11**: 47–71.
- Starzyk J. R. 1973. Kozioróg dębosz *Cerambyx cerdo* L. w Puszczy Niepołomickiej. *Chrońmy przyr. ojcz.* **29**, 1: 22–30.
- Starzyk J. R. 1974. Owady ginące na szlakach turystycznych w Tatrach. *Chrońmy przyr. ojcz.* **30**, 1: 14–19.
- Starzyk J. R. 1974a. Entomofauna leśna rezerwatu „Koło” w Puszczy Niepołomickiej. *Chrońmy przyr. ojcz.* **30**, 3–4: 43–51.
- Starzyk J. R. 1974b. Charakterystyka szkodliwej entomofauny leśnej rezerwatu „Lipówka” w Puszczy Niepołomickiej. *Acta zool. crac.* **19**, 12: 237–252.
- Starzyk J. R. 1976. Obwęzyn — *Stenostola dubia* (Laich.) (Col., *Cerambycidae*) — w Polsce, jego morfologia i biologia. *Fol. for. pol. A*, **22**: 197–209.
- Starzyk J. R. 1979. Kózkowate (*Coleoptera*, *Cerambycidae*) Puszczy Niepołomickiej. *Pol. Pismo ent.* **49**: 197–210.
- Starzyk J. R., Starzyk K. 1975. Wstępne badania nad penetracją pokarmową kwiatolubnych gatunków z rodziny *Cerambycidae* (*Coleoptera*) w Tatrzańskim Parku Narodowym. *Acta agr. silv. ser. S.* **15**: 93–111.
- Starzyk J. R., Starzyk K. 1981. Owady kambiofagiczne, kambio-ksylofagiczne i ksylogiczne w drzewostanach Puszczy Niepołomickiej. *Stud. Ośr. Dok. Fizjogr.* **9**: 255–291.

Starzyk J. R., Witkowski Z. 1981. Changes of the parameters describing the cambio- and xylophagous insect communities during the secondary succession of the oak-hornbeam association in the Niepołomice Forest near Kraków. *Z. Angew. Ent.* **91**, 5: 525–533.

Staszkievicz J., Witkowski Z. 1976. Ziemia Sądecka. Wiedza Powsz. Warszawa.

Stobiecki S. A. 1883. Do fauny Babiej góry. Sprawozdanie z wycieczek entomologicznych na Babią górę w latach 1879 i 1880. *Spraw. Komis. Fizyogr.* **17**: (1)–(84).

Stobiecki S. (A.) 1939. Chrząszcze (*Coleoptera*) ś.p. Wojciecha Mączyńskiego w zbiorach entomologicznych Śląskiego Muzeum Przyrodniczego w Katowicach. Kózki (*Cerambycidae*). *Spraw. Komis. Fizjogr.* **72**: 263–268.

Stravinskij K. V. 1957. Charakternye čerty fauny Ljublinskogo Rostoc'ja. *Mat. sovešč. zoogeogr. suši*, L'vov: 251–254.

Strojnowski R. 1961. *Stenostola ferrea* Schrank (*Coleoptera*, *Cerambycidae*) jako szkodnik jabłoni domowej (*Malus domestica* Borb.) w Polsce. *Pol. Pismo ent.* **31**: 63–66.

Strojny W. 1954. Szkodniki drewna drzew szybko przyrastających. Część I. Rzemlik topolowiec i rzemlik osikowiec (*Saperda carcharias* L. i *Saperda populnea* L. — *Coleoptera*, *Cerambycidae*). *Pol. Pismo ent.* **22**: 170–304.

Strojny W. 1954a. Kozioróg dębosz. *Wszecławiat* 3–4: 66–68.

Strojny W. 1957. Szkodniki drewna drzew szybko przyrastających. Część III. Zgrzypik twardziel, *Lamia textor* (L.) (*Coleoptera*, *Cerambycidae*). *Pol. Pismo ent.* **26**: 261–276.

Strojny W. 1960. Nadobnica alpejska w Bieszczadach. *Chrońmy przyr. ojcz.* **16**, 6: 40.

Strojny W. 1962. Nadobnica alpejska, *Rosalia alpina* (L.), *Cerambycidae*, wymierający chrząszcze naszych lasów bukowych. *Przegl. zool.* **6**: 274–286.

Strojny W. 1967. Kozioróg dębosz, *Cerambyx cerdo* L. (*Cerambycidae*) na terenie Polski. *Przegl. zool.* **1**: 29–43.

Strojny W. 1968. Kózki (*Cerambycidae*) Pienińskiego Parku Narodowego. *Przegl. zool.* **12**: 55–70.

Strojny W. 1977. Kozioróg dębosz. *Przyr. pol.* **5**: 20.

Strojny W. 1981. Sędziwe dęby czy kozioróg dębosz? *Wszecławiat* **2**: 32–36.

Sulma M. 1930. Nowe dla fauny polskiej gatunki i odmiany kózek oraz nowe miejsca rozsiadlenia. *Pol. Pismo ent.* **8**: 215–216.

Sulma M. 1931. Notatki o *Cerambycidach* Polski. I. *Pol. Pismo ent.* **10**: 141–143.

Szafranówna H. 1961. W obronie Dębów Rogalińskich. *Przyr. Pol. zach.* **1–4**: 183–186.

Szotkowski E., Szotkowski P. 1981. Kozioróg dębosz *Cerambyx cerdo* w Głogówku na Śląsku Opolskim. *Chrońmy przyr. ojcz.* **37**, 1: 47–58.

Szujecki A. 1958. Spostrzeżenia o faunie chrząszczy Świętokrzyskiego Parku Narodowego. *Zesz. nauk. SGGW. Leśn.* **1**: 83–93.

Szujecki A. 1980. Ekologia owadów leśnych. Państw. Wydawn. Nauk. Warszawa.

Szulczewski J. W. 1922. Chrząszcze Wielkopolski. *Prace Komis. Mat.-Przyr. PTPN B*, **1**, 3–4: 183–243.

Szyczewski J. 1978. Wrogowie naturalni oraz uwagi o biologii i ekologii *Scolytus intricatus* (Ratz.) (*Col.*, *Scolytidae*) w drzewostanach WPN. Maszynopis.

Szymczakowski W. 1960. Materiały do poznania kserotermofilnej fauny chrząszczy Wyżyny Małopolskiej. *Pol. Pismo ent.* **30**: 173–242.

Szymczakowski W. 1962. Owady. W: Tatrzński Park Narodowy. (Red. W. Szafer), wyd. II, Wydawn. popularnonauk. Zakładu Ochrony Przyrody PAN. **21**, Kraków.

Szymczakowski W. 1965. Materiały do poznania chrząszczy (*Coleoptera*) siedlisk kserotermicznych Polski. *Pol. Pismo ent.* **35**: 225–257.

Szymczakowski W. 1972. Owady Gór Pieprzowych. *Chrońmy przyr. ojcz.* **28**, 5–6: 19–26.

Śliwiński Z. 1956. Nadobnica alpejska w Górach Świętokrzyskich. *Chrońmy przyr. ojcz.* **12**, 6: 54.

Śliwiński Z. 1959. Nadobnica alpejska w Polsce. *Chrońmy przyr. ojcz.* **15**, 6: 19–22.

Śliwiński Z. 1961. Materiały do poznania kózek Polski (*Coleoptera*, *Cerambycidae*) ze szczególnym uwzględnieniem okolic Łodzi. *Fragm. faun.* **8**: 597–617.

Śliwiński Z., Bielewicz M. 1976. Przyczynę do znajomości kózek (*Coleoptera*, *Cerambycidae*) Puszczy Białowieskiej. *Pol. Pismo ent.* **46**: 763–766.

Śliwiński Z., Lessaer M. 1970. Materiały do poznania kózek (*Coleoptera*, *Ceram-*

bycidae) Polski ze szczególnym uwzględnieniem Bieszczadów Zachodnich. *Roczn. Muz. Górnośląsk.*, Przyroda 5: 77–127.

Tenenbaum S. 1913. Chrząszcze (*Coleoptera*) zebrane w Ordynacji Zamojskiej w gub. Lubelskiej. *Pam. fizyogr.* 21, III: 1–72.

Tenenbaum S. 1918. Dodatek do spisu chrząszczy z Ordynacji Zamojskiej. *Pam. fizyogr.* 25: 1–35.

Tenenbaum S. 1923. Przybytki do fauny chrząszczy Polski od roku 1913. *Rozpr. Wiad. Muz. Dzieduszyckich* 7–8: 136–186.

Tenenbaum S. 1925. Kilkadziesiąt nowych dla Polski chrząszczy. *Pol. Pismo ent.* 4: 104–106.

Tenenbaum S. 1926. Nowe dla Polski gatunki i odmiany chrząszczy. III. *Pol. Pismo ent.* 5: 78–81.

Tenenbaum S. 1931. Nowe dla Polski gatunki i odmiany chrząszczy, oraz nowe stanowiska gatunków dawniej podawanych. V. *Fragm. faun. Mus. Zool. Pol.* 1: 329–359.

Tomalak M. 1974. Obserwacje nad biologią *Saperda perforata* Pall. (*Coleoptera*, *Cerambycidae*). *Notatki przyr.* 8 11: 18–26.

Trella T. 1925. Wykaz chrząszczy okolic Przemyśla. *Elateridae* — Sprężyki, *Eucnemidae* — Goleńczyki, *Cerambycidae* — Kózki. *Pol. Pismo ent.* 4: 92–96.

Trella T. 1930. Wykaz chrząszczy okolic Przemyśla. Uzupełnienia do dotychczasowych wykazów oraz rodziny: *Lariidae*, *Anthrribidae*, *Nemonychidae*, *Ipidae*. *Pol. Pismo ent.* 9: 33–39.

Trella T. 1936. Wykaz chrząszczy okolic Przemyśla. Uzupełnienie dotychczasowych wykazów. *Pol. Pismo ent.* 13: 85–97.

Trella T. 1938. Turnica pod Przemyślem. *Ochr. Przyr.* 17: 203–209.

Trella T. 1938a. Chrząszcze Winnej Góry pod Przemyślem. *Ochr. Przyr.* 17: 342–344.

Urbański J. 1935. Wyrósłe (*Zooecidia*) Ludwikowa i terenów przyległych. *Prace monogr. przyr. WPN* 1: 1–77.

Urbański J. 1967. Chrząszcz kozioróg dębosz (*Cerambyx cerdo* L.) w Bielinku nad Odrą. *Przyr. Pol. zach.* 8: 99–100.

Vavroušek J. 1978. Zajímavý velmi pozdni výskyt tesaříků v Krkonoších (*Coleoptera*, *Cerambycidae*). *Zprávy Čs. Spol. Ent. pri ČSAV* (Praha) 14, 1: 30.

(Waga A.). 1857. W: (Stronczyński K., Taczanowski W., Waga A.). Sprawozdanie z podróży naturalistów odbytej w r. 1854 do Ojcowa. (Dokończenie). *Bibl. warsz.* 2: 161–227.

Watała C. 1978. Wykaz gatunków *Coleoptera* złowionych w Ojcowie k. Krakowa w 1978 r. Maszynopis.

Weise J. 1905. *Tetropium Gabrieli* Weise n. sp. *Dtsch. ent. Z.*, Berlin, 1905: 136.

Wiąckowski S. 1958. O nowym stanowisku w Polsce *Tetropium gabrieli* Weise (*Col.*, *Cerambycidae*) i *Evetria margarotana* H.-S. (*Lep.*, *Tortricidae*). *Pol. Pismo ent.* 27: 159–160.

Wilczkiewicz M. 1961. Śnieżnik Kłodzki. *Przyr. pol.* 2: 10–11.

Wilczkiewicz M. 1981. Problem odnowień naturalnych cisa pospolitego *Taxus baccata* w rezerwach Cisowa Góra i Cisy w Górach Bardzkich. *Chrońmy przyr. ojcz.* 37, 1: 79–84.

Witkowski Z. 1974. O potrzebie zmian w dotychczasowej prawnej ochronie rodzimej fauny bezkręgowców. *Chrońmy przyr. ojcz.* 30, 3–4: 32–42.

Wodziczko A., Krawiec F., Urbański J. 1938. Pomniki i zabytki przyrody Wielkopolski. *Wyd. Okr. Kom. Ochr. Przyr. Wielkop.*, Poznań 8: 1–472.

Wojterski T. 1978. Babia Góra. *Wiedza Powsz.* Warszawa.

Wojtusiak R. J. 1932. O faunie rezerwatu w Gorcach im. Wł. Orkana. *Ochr. Przyr.* 11: 44–50.

Wołk K. 1958. Projektowany rezerwat w Krajkowie nad Wartą (powiat śremski). *Przyr. Pol. zach.* 1–2: 129–138.

Zahajkevyc̆ I. K. 1960. Ridkisini ta malovidomi vydy žukiv — vusačiv (*Coleoptera*, *Cerambycidae*) v URSR. *Nauk. Zap. Nauk.-Prыр. Muz. Kyřv*, 8: 96–103.

Zarzycki K., Głowaciński Z. 1973. Bieszczady, wyd. II. *Wiedza Powsz.* Warszawa.

Zawadzki A. 1968. Chroniony szkodnik. *Las pol.* 20: 24.

Ząbecki W., Król A. 1977. *Obrium brunneum* F. (*Cerambycidae*, *Coleoptera*) występujący na jodle pospolitej — *Abies alba* Mill. w Ojcowskim Parku Narodowym. *Pol. Pismo ent.* 47: 27–30.

Złotorzycki J. 1949. Kilka uwag nad chrząszczami Sobótki. *Pol. Pismo ent.* 18: 257–262.

Zumpt F. 1931. Die Koleopterenfauna des Steppenheidebiotops von Bellinchen (Oder) und Oderberg (Fauna marchica). Eine ökologisch-geographische Studie. *Beitr. Naturdenkm.* (Neudamm) 14: 363–449.

SUMMARY

The author gathered published information and included original data on the *Cerambycidae* of the national parks and nature reserves in Poland.

The occurrence of *Cerambycidae* was established in all the 14 national parks and 65 nature reserves — 165 species in all; this constitutes 83.3% of the whole native fauna of these beetles (Tables Ia, Ib, fig. 1).

It is noteworthy that the knowledge of this group of beetles as regards the particular existing and planned protected areas varies, eg. in the Białowieża National Park — 78 species were recorded, while in the Słowiński National Park — only 9. Few studies were devoted to the *Cerambycidae* in nature reserves; the 65 nature reserves mentioned above constitute merely 4.68% of the total area of all the nature reserves (including the established and planned ones) (Table II).

The author's conclusion is that the protected areas in Poland do not ensure the preservation of all the elements of the *Cerambycidae* native fauna. Thus their surface should be enlarged. More attention should be paid to entomological studies in the areas planned to be taken under protection; studies on the insects in the existing national parks and nature reserves ought to be intensified and their scope extended.

TREŚĆ

I. Wstęp	281
II. Wyniki badań i dyskusja	282
Piśmiennictwo	297
Summary	307